

ITALIAANSE TOESTANDEN

LEVEN EN OVERLEVEN IN ITALIË

Versie 2.0

Copyright © 2014 by Stef Smulders

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur, met uitzondering van korte citaten in recensies en voor bepaalde andere niet-commerciële doeleinden, zoals toegestaan door de auteurswet. *No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the author, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.*

Stef Smulders
Frazione Spagna 9
27047 Montecalvo Versiggia (PV), Italië
www.duepadroni.it

Typografie: ©2013 BookDesignTemplates.com
Omslagontwerp: Henno Drop, Identity Design, Rotterdam
Omslagfoto: *Il primo tuffo* – Stef Smulders

Italiaanse Toestanden/Stef Smulders.
ISBN 978-94-6203-530-0

ITALIAANSE TOESTANDEN

LEVEN EN OVERLEVEN IN ITALIË

Stef Smulders

Uitgeverij Boekenbent
BARNEVELD

*Voor Nico
mijn eigen padrone di fiducia*

Ik heb ooit eens gedacht dat je over Italië zou kunnen schrijven door gewoon een lijst te maken van al die Italiaanse woorden die onvertaalbaar zijn, of waarvan de vertaling je nauwelijks iets zegt, en vervolgens tientallen anekdotes te geven die illustreren hoe ze worden gebruikt.

Italiaanse opvoeding – Tim Parks

November 2008

Toen we het huis driekwart jaar geleden kochten was het direct bewoonbaar. En nu?

We bivakkeren de hele dag in de woonkeuken van het benedenappartement. Een scherm plasticfolie voor de doorgang naar het woongedeelte moet het ergste bouwstof tegenhouden. Om ons heen horen we de hele dag geschreeuw, gedreun, gehamer. Een paar uur geleden is de stroom uitgevallen en het begint nu aardig koud te worden. 's Avonds verhuizen we via een met stof en puin bedekte trap naar boven, om bij de tv in onze toekomstige woonkamer wat afleiding te zoeken. Ook de woonkamer is met plasticfolie afgescheiden van de keuken en van de slaap- en studeerkamer. In de muren van alle drie deze ruimtes is weken geleden een gat gehakt, daar waar openslaande deuren en een raam moeten komen. Nu waaien wind en kou erdoor naar binnen. Uitgeput en versuft van de zoveelste onrustige dag staren we zwijgend voor ons uit. Wat er op tv verschijnt, dringt nauwelijks tot ons door.

WAAR ZIJN WE AAN BEGONNEN?

I

Pavia

SEPTEMBER 2007 – FEBRUARI 2008

Non ci sono problemi

Mijn rechterbeen stond nog op de grond maar toch reed de auto van de makelaar al weg. Alleen door mijn been snel binnenboord te trekken en het portier dicht te slaan, kon ik een ongeluk voorkomen. De makelaar had haast! We gingen twee huizen bekijken in de Oltrepò Pavese, aan de overkant van de grote rivier de Po, die dwars door Noord-Italië loopt. Ik zat voorin en de makelaar kletste honderduit in rap Italiaans. Ik verstond maar een deel van wat hij zei, ook doordat ik werd afgeleid door het verkeer waar we op zijn Italiaans doorheen kruisten.

Sinds een aantal weken woonden we in het rustige, historische universiteitsstadje Pavia. Ik ging er het komende halfjaar mijn masterstudie Middeleeuwse Cultuur voortzetten en mijn echtgenoot Nico zou er van een welverdiende *sabbatical* gaan genieten. Hij ging dus stofzuigen, boodschappen doen en koken, terwijl ik onderdook in lang vervlogen tijden. Maar stiekem kriebelde er een andere, nauwelijks uitgesproken wens: zouden we niet ..., als we nu eens ..., stel je voor dat ...?

En nu al, zo kort na het begin van ons verblijf in Pavia, gingen we een paar huizen bekijken! Om er definitief te gaan wonen! En om een *bed-and-breakfast* te beginnen. Al snel nadat we in Pavia waren komen wonen, hadden we namelijk het wijengebied de Oltrepò Pavese ontdekt, een streek die op een halfuurtje rijden ten zuiden van Pavia ligt. We waren meteen verliefd. Wat een mooi gebied! En dus was onze geheime wens nog sterker gaan kriebelen: als we hier toch eens een geschikt huis zouden kunnen vinden, boven op een heuvel, met een panoramisch uitzicht! In een van de gratis blaadjes van de vele *agenzia immobiliari*, de makelaars-

kantoortjes, hadden onze gretige ogen al snel een huis ontdekt dat aan al onze eisen leek te voldoen. En naar dat huis waren we nu op weg, met een makelaar die vooral gediplomeerd leek in gladde praatjes en ‘sportief’ autorijden.

Eenmaal ten zuiden van Pavia was het rustiger op de weg zodat ik het Italiaans van Olita, zoals onze makelaar heette, beter kon volgen. Hij had het vooral over zijn kennis van zaken en over de goede staat van de huizen die we gingen bekijken. Wat er eventueel niet naar onze zin was, kon eenvoudig en zonder extra kosten worden aangepakt, zei hij. Dat had hij al met de verkopers afgesproken. “*Non ci sono problemi,*” riep hij enthousiast. Als de kleur van het huis ons niet zou bevallen dan kon het overgeschilderd worden, nog voor de oplevering, in elke, ja, echt elke kleur die we maar wilden, zelfs pimpelpaars, beweerde Olita. “*Non ci sono problemi!*” En de door maandenlange (of jarenlange?) verwaarlozing in oerwouden veranderde tuinen zouden speciaal voor ons ‘ontgonnen’ worden.

Het landschap dat we ten zuiden van Pavia zagen was voornog vlak, met overal waar je keek rijstvelden (voor de beroemde Italiaanse *risotto*), akkers en populierenplantages. Langs de provinciale weg passeerden we veel lintbebouwing: een onafgebroken afwisseling van huizen en fabrieksgebouwen in alle soorten en maten. We reden op volle snelheid door dorpjes met winkeltjes, restaurants en barretjes. Olita negeerde stoïcijns de witte bordjes die elektronische snelheidscontroles in het vooruitzicht stelden. Betaalde zijn werkgever de boetes? Of draaiden wij daar indirect voor op? We wisten al dat we Olita provisie verschuldigd waren als we via hem een huis zouden kopen. We hadden ons namelijk in Nederland al goed voorbereid op alle rampen die er voor aspirant-kopers van een huis in Italië in het verschiet lagen. Het was opletten geblazen! Zich niet bewust van mijn argwaan reed Olita in volle

vaart verder. Op verschillende plekken langs de kant van de weg stonden monumentjes die door nabestaanden waren opgericht om hun geliefde, tragisch verongelukte wegpiraat te herdenken. Olita was kennelijk niet bang om ook zo te eindigen want langzaam rijdende voorliggers haalde hij genadeloos in, doorgetrokken streep of niet. Later, toen we al een paar maanden in de Oltrepò woonden, ontdekten we vlakbij zelfs een *santuario*, een herdenkingskapel, voor de vele verkeersslachtoffers die hier kennelijk vielen. Het spreekwoordelijke roekeloze rijgedrag van de Italiaan berustte misschien echt op waarheid. Olita deed in ieder geval zijn best om dit clichébeeld te bevestigen. Af en toe kwamen ons twee tegenliggers naast elkaar tegemoet, maar gelukkig pasten er hier gemakkelijk drie auto's op de tweebaansweg. *Non ci sono problemi*.

We bereikten de Ponte della Becca, de één kilometer lange ijzeren brug uit 1912, die de samenvloeiing van de Po en de Ticino overspant. Aan de andere kant begon de Oltrepò, eerst nog vlak, maar al snel heuvelachtig. Daar in de verte zou het huis van onze dromen moeten liggen. We zagen de eerste wijngaarden verschijnen. Op een uitloper van de heuvels stond de toren van een opvallend kasteel en we raadpleegden onze regionale deskundige, genaamd Olita. "Welk kasteel is dat?" vroegen we nieuwsgierig. Hij wist het niet. Maar "*Non ci sono problemi*," hij zou het navragen en het ons laten weten, zei hij. Misschien werd ons huis toch niet pimpelpaars ...

Het werd nu al snel duidelijk waarom Olita haast had: hij kende de weg niet en reed kriskras door de heuvels, op zoek naar herkenningspunten. Wonder boven wonder vonden we het geselecteerde huis, dat niet zo geschikt bleek als we dachten, in welke kleur het ook geschilderd zou worden. Aan één kant lag het tegen een talud, aan de andere kant blokkeerde een lelijke schuur het uitzicht. De tuin was van postzegelfor-

maat. Jammer. Gelukkig hadden we uit het aanbod van Olita's *agenzia* op basis van de gunstige prijs nog een tweede huis gekozen. Op het fotootje bij de advertentie zag dit huis er niet aantrekkelijk uit: een grauwgrijs betonblok zonder kraak of smaak. Maar ja, als we toch in de buurt waren.

Het tweede deel van de puzzelrit bracht ons onder veel binensmonds gevloek en gemompel van Olita bij het goedkopere huis. De buitenkant beloofde ook in werkelijkheid niet veel goeds, daar zou geen enkele kleur uit de regenboog iets aan kunnen veranderen. Maar de binnenkant! Het huis bestond uit twee appartementen van elk honderd vierkante meter. Het onderste appartement was van binnen geheel gemoderniseerd en had nieuwe plavuizen, het was overal voorzien van cv, het had een complete keuken, er was een zitruimte mét sofa's en er was een kant-en-klare moderne badkamer. Het appartement was op de aansluiting van gas en elektra na direct bewoonbaar. We raakten enthousiast.

Na de bezichtiging van dit eerste appartement leidde Olita ons naar het appartement op de eerste verdieping en daar opende hij de luiken van de slaapkamer die aan de dalzijde lag. Een fabelachtig uitzicht van glooiende heuvels en impressionistisch gekleurde wijngaarden ontvouwde zich voor onze ogen. In de verte zagen we het karakteristieke maar vooralsnog onbekende kasteel liggen. En verderop lag nóg een kasteel. En daar nóg een. We waren verkocht. *Non ci sono problemi!* Daar waren wij nu wel voor even van overtuigd.

Via Moruzzi

Onze uitvalsbasis bij het zoeken van een woonhuis was het appartement van Giorgio en Franco in Pavia, dat we met het nodige geluk gevonden hadden. In de zomer van 2007 waren we een week naar Pavia gekomen om een appartement voor mijn halfjarig studieverblijf en Nico's *sabbatical* te vinden. Die week leek in eerste instantie op een totale mislukking uit te draaien want de geschikte verblijven die we vanuit Nederland op internet hadden gevonden vielen een voor een af. Zo konden we een door ons geselecteerd appartement weliswaar bezichtigen, maar bleek het nog niet zeker dat de huidige huurders echt zouden vertrekken. Waarom had de eigenaar dat niet eerder gezegd, vroegen wij ons geïrriteerd af. Wat had het voor zin een appartement te gaan bekijken dat (nog) niet beschikbaar was? Durfde de huurder ons niet teleur te stellen en had hij de afspraak daarom maar door laten gaan? Maar nu waren we nog veel teleurgestelder! Italiaanse gebruiken zeker, dachten we, verontwaardigd over zo'n vreemde handelwijze.

We moesten hopen dat het laatste door ons geselecteerde appartement ons ook zou bevallen en nog wel beschikbaar zou zijn. Hoewel we voor dit appartement pas 's avonds een afspraak hadden, gingen we vooraf al even kijken om de omgeving bij daglicht te kunnen zien. We zagen op het overzicht van naambordjes en huisnummers dat het naambordje van dit appartement leeg was. Het appartement was kennelijk niet verhuurd: dat bood alvast een hoopvol perspectief! 's Avonds keerden we dus vol goede moed terug en belden aan. Maar wat zagen we daar? Tot onze verbijstering stond er nu opeens wél een naam bij het nummer van het appartement! Dat kon maar één ding betekenen, stelden we met pijn in het hart vast:

het appartement was intussen verhuurd. Maar de verhuurders zouden ons toch niet voor niets laten komen? Hadden we eerder op de dag wel goed gekeken? Was dit niet gewoon de naam van de vorige huurder? We hoopten er maar het beste van en belden aan.

Het toegangshek klikte open en vol twijfels stapten we naar binnen. Bij het appartement deed een jong stel open, dat geen sjoege gaf. We kregen het hele appartement te zien, met alle voors en tegens en begeleid door allerlei toelichtingen. Het bleek een nogal kale, modern ingerichte en niet al te ruime woning, maar omdat we geen alternatief meer hadden zeiden we na de rondleiding tegen het stel dat we het huren wilden. "Tja," reageerde het meisje toen heel schuchter, "er is wel een probleempje." Het appartement was dus al verhuurd. Wij stortten na de fatale mededeling geestelijk in want wat moesten we nu? In de rest van de week die we voor onze zoektocht hadden uitgetrokken zouden we nooit meer een verblijf kunnen vinden. Het meisje zag onze verslagenheid en zat er erg mee in haar maag. Opeens herinnerde ze zich dat een vriend van haar over een gemeubileerd appartement beschikte dat hij misschien wel zou willen verhuren. "Ja, ja, wij zijn erg geïnteresseerd," riepen we allebei, toen het meisje ons deze laatste strohalm toewierp. Ze belde daarop die vriend, Giorgio, en sprak met hem af dat hij ons bij het station van Pavia zou opwachten, om ons naar zijn appartement aan de Via Moruzzi te begeleiden.

Bij het station zagen we geen Italiaan die zichtbaar op zoek was naar mensen met wie hij een afspraak had. We wachtten dus maar bij de ingang. Het duurde niet lang of daar ging mijn mobiel af. "*Sono qui*, ik ben hier," hoorde ik een stem zeggen en tegelijk zag ik iemand op ons afkomen: dat moest Giorgio zijn. Hij had ons van een afstand geobserveerd om te beoorde-

len of we wel *persone serie*, serieuze mensen, waren. Gelukkig oordeelde hij dat wij dat waren en reden we al snel achter hem aan naar het appartement dat ons uit de brand zou moeten helpen. Tot onze grote opluchting was het appartement van zijn ouders (want dat was het) het mooiste van de appartementen die we gezien hadden. Onze zoektocht was alsnog gelukt, niet dankzij onze zorgvuldige voorbereiding, maar door het improvisatievermogen van een Italiaanse, die een kennis had die ... Was dit een voorproefje van wat we in Italië verder nog gingen meemaken?

Vista sui tetti di Pavia

Met de grote zonnebril (donkere ronde glazen, dikke plastic rand) die ze net had opgediept uit haar tas om haar ogen te beschermen tegen de felle Italiaanse zomerzon, leek ze wel wat op *la* Loren in haar goede dagen: *la* Nagel, de onderzoekster op het gebied van de middeleeuwse astrologie met wie ik op de universiteit van Pavia zou gaan samenwerken. Haar steile, git-zwart geverfde haar versterkte de illusie: dat moet vroeger iets geweest zijn, van oh-la-la en ga maar na. Maar de trappen van de oude universiteitsgebouwen vergden intussen het uiterste van haar adem en de o zo karakteristieke keitjes van de historische straten van Pavia meed ze zoveel mogelijk: daarop waren haar modieuze schoenen en vermoeide voeten niet berekend.

Ze woonde in Milaan, net als bijna alle andere medewerksters van de faculteit en kwam elke dag met de trein naar Pavia. Met de auto was het te gevaarlijk want in het najaar is de Povlakte vaak gehuld in hardnekkige en dagenlang voortdurende dichte mist. De subfaculteit Middeleeuwse Filosofie stond onder leiding van *la professoressa* Crisciani en bestond uit een vijftal onderzoekers, allemaal vrouwen. Ik had de *professoressa* er een paar maanden geleden van weten te overtuigen dat haar onderzoeksgroep voor mijn stage bij uitstek geschikt zou zijn. Maar toen ik de groep afgelopen zomer voor het eerst bezocht, was de verbazing groot want ze dachten dat deze stagiaire ook een vrouw was. Dat ik op een meegestuurde profielfoto duidelijk kaal was en een baard droeg, was kennelijk geen doorslaggevend bewijs van mijn mannelijkheid. In de middeleeuwse filosofie golden blijkbaar andere argumenten!

Het welkom was niettemin hartelijk en mijn aankomst werd gevierd met een lunch bij een van de restaurants van naam in het centrum van Pavia, de Osteria alle Carceri, de bistro van de kerkers zozeged. Mm, wat voorspelde deze naam voor mijn verblijf? Op advies van *la dottoressa* Nagel nam ik een *risotto bianco*, die superlekker zou moeten zijn. Maar naar mijn smaak was de *risotto*, rijst met boter en kaas zonder verdere ingrediënten, wel erg eenvoudig en eigenlijk smakeloos. Op de onverhoedse vraag hoe het smaakte, antwoordde ik uiteraard “*buono*” want ik wilde de middeleeuwen niet tegen me in het harnas jagen. Gelukkig zou Giorgio mij later geheel ongevraagd verbieden juist dit restaurant te bezoeken, als een locatie met te veel pretenties!

Na de lunch vertrok *la professoressa* spoorwegs. Niet naar de universiteit maar naar huis om een zieke oude tante te verzorgen die een beroerte had gehad. Mijn *professoressa* vond het vervelend dat ze nu alweer afscheid van mij moest nemen, maar we zouden elkaar de komende maanden ongetwijfeld nog vaak zien. *La* Nagel zou me nu verder rondleiden door de eeuwenoude universiteit. En zo bezocht ik met mijn begeleidster de universiteitsgebouwen, de anatomiezaal, de bibliotheek. Op een gegeven moment kwam het gesprek op wat het beste onderkomen in Pavia zou zijn voor mijn verblijf van een half jaar. Mijn *dottoressa* had werkelijk geen idee hoeveel moeite het ons de afgelopen dagen had gekost om überhaupt onderdak te vinden en gaf me in volkomen onschuld een goedbedoeld advies: “*Dovreste prendere un appartamento con la vista sui tetti di Pavia!* Jullie zouden een appartement moeten nemen met uitzicht over de daken van Pavia!”

Persone serie

Dat was de druppel! Giorgio ontstak in woede over de opmerking die zijn broer Franco net, schertsend, gemaakt had: “*Siete quasi clandestini!* Jullie zijn een soort illegalen!” Hoe kon hij zoiets zeggen, hoe kon hij zo *maleducato*, onbeleefd, zijn tegenover zulke achtenswaardige personen als wij in de ogen van Giorgio waren. *Persone serie, persone brave*. Doordat Giorgio het laatste zo benadrukte, kregen we de indruk dat hij vond dat je zulke personen in Italië niet veel tegenkwam. Zijn er in Italië te veel niet serieus te nemen personen die maar wat beloven en dan iets heel anders doen? Dat gingen we vast nog wel ontdekken. Gelukkig vielen wij volgens Giorgio niet in die categorie.

Hoewel broers, waren Giorgio en Franco totaal verschillende personen. Giorgio was kort en gedrongen als een rugbyspeler, had stug krullend donker haar, droeg een baardje en een bril en alles wat hij deed of zei leek weloverwogen; zijn blik was altijd wat naar binnen gekeerd. Franco was juist lang en slank, kalend en droeg baard noch bril (het laatste met een reden, zoals we later hoorden). Verder was Franco nerveus beweeglijk en impulsief: hij flapte er direct uit wat hij dacht en hij keek je daarbij uitdagend aan alsof hij op een reactie uit was. De broers leken ieder een ander aspect van ‘de Italiaan’ te representeren: Franco de joviale, zorgeloze, vrolijke, niet-serieuze Italiaan, de spreekwoordelijke Italiaan zoals iedere buitenlander zich die voorstelt; Giorgio juist de zorgelijke, pessimistische en enigszins depressieve versie van de Italiaan, zoals je die hier ook vaak tegenkomt. Niet voor niets geeft menig Italiaan op de vraag hoe het met hem gaat niet het antwoord “*bene*, goed” maar “*non c’è male*, niet slecht, het

gaat wel.” Franco begroette je echter altijd met een oorverdovend “*Tutto bene?*” Een vraag die retorisch bedoeld was want hij herhaalde hem daarna steeds als je even stil viel: “*Tutto bene?*” Hij luisterde niet echt. Met Giorgio raakte je echter al snel in een diepgravend en serieus gesprek verwickeld over de tekortkomingen van Italië en haar inwoners en over de eigen uitzichtloosheid. Italië heeft kennelijk twee totaal verschillende karaktertrekken. Is Italië soms manisch-depressief?

Tussen deze tegenpolen van broers ontstond een twistgesprek en het dreigde (in onze oren) uit te draaien op een geweldige ruzie. We verstonden er echter weinig van en vingen alleen de woorden “Schengen (uitspraak: ‘*sjenghèn*’)” en “*Sei pazzo!* Je bent gek!” op. Ruzie? Ach, nou ja, het was gewoon de gebruikelijke manier van expressie zoals die past bij het Italiaanse temperament. Een typisch geval van veel geschreeuw en weinig wol. Nadat de woordenwisseling beëindigd was, ging Giorgio grommend verder met de ingewikkelde en uitgebreide papierwinkel die hij volgens de antiterrorismewet moest invullen. We huurden als buitenlandse, tijdelijke bewoners zijn appartement en daar wilde de Italiaanse overheid graag het fijne van weten.

Het appartement van Giorgio en Franco maakt deel uit van een zogeheten *condominio*, een appartementencomplex. Deze vind je tegenwoordig overal aan de randen van de stadjes en steden in Noord-Italië: gebouwen van drie of vier verdiepingen hoog, omgeven door een tuin, voorzien van een parkeerplaats en afgeschermd met een hek. Het toegangshek waarmee het terrein rondom een *condominio* is afgesloten (veiligheid voor alles!), is niet zomaar een hek, maar een *cancello a telecomando*, een hek met afstandsbediening! En het is voorzien van een zwaailicht want een huis of *condominio* zonder een dergelijk

hek en zonder oranjegeel zwaailicht was als een koning zonder kroon. Je bent pas echt in het leven geslaagd als je een huis hebt kunnen betrekken, mét het automatische, op afstand bedienbare hek, mét zwaailicht. Er hoorden ook waarschuwingbordjes te zijn, om te voorkomen dat er bij het openen van het hek per ongeluk kinderen geheel automatisch bekneld zouden raken tussen de muur en het hek en zo tot friet zouden worden geperst. Veiligheid voor alles.

De appartementen in het *condominio* van Giorgio en Franco waren bereikbaar via een gemeenschappelijke hal. Er was geen galerij. De kelderverdieping bestond uit boxen en garages. Voor het beheer van het *condominio* was er de onvermijdelijke vereniging van eigenaren, die met argusogen waakte (veiligheid voor alles) en zorg droeg voor reinheid, rust en regelmaat. Het *condominio* lag in de Via Moruzzi, westelijk van het centrum en van het station van Pavia. Eromheen lag een mooie tuin en er was ruim parkeergelegenheid, gereserveerd per appartement, onder een carport. De brandschone hal was bekleed met glimmend natuursteen en er was een lift. En natuurlijk kregen ook wij het beheer over een echte *telecomando* voor het hek, dat uiteraard was voorzien van een mooi zwaailicht. Daarvoor moesten we dan wel van elke verdenking van terroristische neigingen worden gevrijwaard. Giorgio deed zijn best om dit voor ons te regelen maar de papierberg vol ambtelijke taal kostte hem nog behoorlijk wat moeite.

Terwijl Giorgio geconcentreerd bezig was de instructies te decoderen, begon Franco, onaangedaan door de eerdere woordenwisseling met zijn jongere broer, een gezellige babbel. Over leesbrillen en het gevaar van multifocale glazen, bijvoorbeeld. Franco had verhalen gehoord van mensen die er mee van de trap waren gevallen, doordat ze de treden niet goed

hadden kunnen zien. “Levensgevaarlijk!” beweerde hij. Hij nam dergelijke glazen dan ook niet en, beter nog, hij nam helemaal geen bril, hoewel hij bijziend was. Het jaartal op onze fles jenever van Bols, 1875, las hij dan ook als 1575. Franco had net als vrijwel alle Italianen iets met gevaar en gezondheid. Dat hadden we al gemerkt toen hij ons de buurt liet zien, vlak nadat we in het appartement getrokken waren. Hij wees ons toen op het ziekenhuis, op de *farmacia*, de apotheek, en op het rode én het groene kruis, die allemaal in onze wijk gelegen waren. Ons kon, als *persone serie*, dus niets gebeuren, zo leek hij te willen zeggen.

En zo woonden we ondertussen al een paar weken in het appartement van Giorgio en Franco, die ons deze avond vrijwaarden van elke mogelijke aanklacht van terrorisme. Daar namen we een echte Nederlandse borrel op. Van Bols, uit 15.. nee, 1875.

La perizia

“Het plafond is tweeënhalve meter hoog, dat zie je zo,” zei Olita, de makelaar, zelfverzekerd. “Nee, het is twee meter zeventig,” was de onverstoorbare reactie van Luigi Buttini, de door ons ingeschakelde *geometra*. Een *geometra* is een typisch Italiaanse deskundige, die van alles in zich verenigt, van bouwkundig ingenieur tot expert vergunningen. Hij is feitelijk onmisbaar bij het kopen en keuren van een huis. We hadden Buttini ingehuurd om het door ons zo begeerde huis in de Oltrepò te komen beoordelen. Op dat huis waren we al aardig verliefd geworden, maar we wilden voorkomen dat we met een kat in de zak zouden eindigen. Dat we makelaar Olita wat dit betreft niet konden vertrouwen, daarvan waren we bij de eerste bezichtiging al overtuigd geraakt.

“Twee meter vijftig,” reageerde Olita geprikkeld en kortaf op de correctie van Buttini. “We meten het na,” concludeerde Buttini, zeker van zijn zaak en voorzien van alle spullen om wat dan ook maar te meten. Het resultaat van dit wedstrijdje vérplassen voor mannetjesputters was dat de hoogte twee meter vijfenzeventig bleek, zodat onze *geometra* won. Wij lachten in onze vuistjes. De beide mannen waren al een tijdje aan het wedijveren over van alles en nog wat, waarbij Olita alsmaar achter Buttini aanrende om te zien of hij hem op een misser kon betrappen.

Buttini controleerde alles: klopten de afmetingen met wat er in het kadaster stond, was er niets illegaal verbouwd of aangebouwd, klopte de grootte van het stuk grond? “È tutto in ordine, non ci sono problemi,” riep Olita te pas en te onpas, alsof hij het ons kwalijk nam dat we een echte deskundige hadden ingehuurd om hem te controleren. Maar we hadden

ons goed voorbereid en alle rampverhalen over het kopen van een huis in Italië in onze oren geknoopt, dus Olita kon de pot op. Er was zelfs al een kwestie waar iets niet in orde scheen: de lap grond die Olita's advertentie ons beloofde was maar liefst vijftienghonderd vierkante meter groot. Bij ons eerste bezoek aan het huis had hij ons aangewezen tot waar het terrein volgens hem liep: tot aan het eind van het bakstenen gebouwtje, de *rustico*.

Eenmaal thuis na de bezichtiging, midden in de nacht, wakker van de opwinding over het feit dat we ons droomhuis waarschijnlijk gevonden hadden, kwam ik opeens tot de conclusie dat dit niet kon kloppen. Ik vond de hoeveelheid grond die bij het huis hoorde eigenlijk te klein (waar moest het zwembad komen?) en dat zou een reden kunnen zijn om als-nog van de koop af te zien. Maar wacht eens even, dacht ik toen: het huis zelf mat elf bij elf meter, dat was 121 vierkante meter. Op het hele terrein zou het huis dus twintig keer moeten kunnen passen. Maar dat kon nooit op het stuk grond dat Olita had aangewezen.

Nu, met onze landmeter bij de hand, moest het duidelijk worden. Buttini beende met zijn gedrongen lijf door het hoog opschietende (door Olita nog te wieden?) onkruid, struikelend over de resten dakpannen die er door de laatste dakdekkers lukraak neergegoid waren. Olita strompelde er als een opgewonden haantje achteraan. Hijgend riep hij nog eens dat het terrein achter de *rustico* niet bij het huis hoorde en dat je daar niet zomaar kon gaan banjeren: het was *proprietà privata*! Een beetje paniekerig riep Olita naar de eigenaar, om dit bevestigd te krijgen. Maar de eigenaar stond aan de voorkant van het huis en hoorde hem niet. Buttini beende verder, over illegaal terrein. Of toch niet? Nee, want zijn conclusie was dat het stuk grond helemaal doorliep tot aan de muur van het

volgende huis. De papieren van het kadaster bevestigden dat. Dat was twee tegen nul voor onze *geometra*!

Olita werd almaar nijziger en dat terwijl hij bij onze aankomst al sikkeneurig was. “Jullie zijn te laat,” riep hij bozig. “Nee hoor, half tien was de afspraak,” riep ik. “Negen uur!” hield Olita vol. De eigenaren hadden ook een half uur moeten wachten, maar namen het ons niet kwalijk. “È tutta colpa sua,” zei de vrouw des huizes glimlachend tegen mij. “Het is allemaal zijn schuld.” Het was duidelijk dat hun verhouding met Olita ook niet best was. Dat kon in ons voordeel zijn. Ik vroeg maar eens aan de eigenaresse of er op dit moment nog andere geïnteresseerden waren. “Er is wel wat interesse,” zei ze, maar het klonk niet overtuigend.

Olita belde ons al binnen een paar dagen op om op agressieve toon te vragen waarom we hem nog niet hadden laten weten of we het huis wilden kopen. Alles was namelijk in orde, we hoefden alleen een aanbetaling te doen en een voorlopig koopcontract te tekenen. Maar daar dachten wij, goed voorbereid als we waren, anders over en dat maakten we hem duidelijk: “Eerst doen we een *perizia*, een controle ter plaatse, en kijken we alle papieren na: kadaster, eigendomsakte, liggende schulden en dergelijke; daarna zien we verder.” “Moet trouwens niet worden gecontroleerd of de buren de landbouwgrond niet willen kopen?” vroegen we onze deskundige. Buren hebben namelijk volgens de wet het eerste recht op koop van naburige landbouwgrond als deze op de markt kwam. “No, no, non ci sono problemi,” riep Olita meteen, maar hij ging het toch even vragen aan een collega: en we kregen gelijk.

Na een uur of twee kwam Buttini tot de conclusie dat het er goed uitzag, sterker nog, dat zo’n groot huis voor de gevraagde prijs een *affare*, een buitenkansje, was. Nu hoefden we alleen nog naar het gemeentehuis van Montecalvo om mogelijke pro-

blemen met bestemmingsplannen weg te nemen en dan zouden we veilig een eerste bod op het huis kunnen doen. We voelden de spanning stijgen. Kon het nog misgaan?

Software potente

De telefoon in ons appartement in Pavia rinkelde. Het was Giorgio, die erg bedeesd klonk. Hij had eerst getwijfeld of hij wel moest bellen, maar het kon niet anders want er was een probleem. Toch vond hij het zó vervelend om erover te beginnen, dat hij eerst had overwogen om het maar te laten zitten. Uiteindelijk had hij besloten dat het toch beter was om ons te bellen, maar nu aarzelde hij weer. “Waar gaat het dan over?” vroegen wij op zijn Hollands, recht voor zijn raap, geen rekening houdend met de Italiaanse bedeesdheid. Nou, hij had het geld van de eerste huur die we betaald hadden, nageteld en er ontbrak honderd euro. Wij vonden dat wel komisch, dat gaarzel van die schuchtere Italiaan, die zich in alle bochten wrong om vooral niet onbeleefd te zijn en er daardoor bijna honderd euro bij in zou schieten. We nodigden hem uit om langs te komen, dan betaalden we het ontbrekende bedrag meteen. “Nee, nee, het kan best wachten, dat is geen probleem,” begon hij weer te ontwijken. Maar wij stonden er op om nu te betalen om maanden van geschuifel en schijnbewegingen te voorkomen.

Giorgio kwam samen met zijn broer Franco en had bedacht om tegelijk maar de internetaansluiting te regelen. We hadden al een telefoon- en ADSL-aansluiting en onze laptop stond klaar. Wat alleen nog ontbrak was de software van Alice, de internetprovider van de Italiaanse KPN, Telecom Italia. Dit overheidsbedrijf staat niet bekend om zijn gebruiksvriendelijke software, maar wel om de talloze bureaucratische gruwelverhalen die in menige bar met ingehouden woede door de slachtoffers worden verteld. Het eerste probleem betrof in ons geval echter niet de software maar de bekabeling: we hadden

een verlengsnoer voor de stroom nodig. Voor de installatie konden we wel improviseren, maar er moest ook een permanente oplossing komen. “*Ce l’ho a casa,*” zei Franco. “Ik heb er thuis nog wel één liggen.” Maar zijn wijze woorden werden niet gehoord. Ik was namelijk met Giorgio al helemaal verdiept in de software van Alice en we hoorden niets meer. We hadden al snel het gevoel in Alice’s *Wonderland* verzeild te zijn geraakt. Wat was het onoverzichtelijk! Franco zei nog maar eens dat hij een verlengsnoer had en dat wel kon gaan halen. Maar hij kreeg weer geen antwoord.

“*Per continuare si deve installare il nostro software potente,*” kondigde Alice vrolijk aan. “U moet nu onze krachtige software installeren.” Ik keek Giorgio met twijfelende blik aan. Hij begreep me direct en zei op ironische toon: “Nou? Wil je die potente software van Telecom op je pc hebben?” “*È proprio la parola potente che mi fa paura,*” grinnikte ik. “Het woord *potente* jaagt me juist angst aan.” Maar we hadden geen keus en met mijn ogen dicht drukte ik op de knop ‘*Installazione*’. Wonder boven wonder ging alles goed en de software was geïnstalleerd. Franco had intussen nog twee keer gezegd dat hij een verlengsnoer had en dat wel kon gaan halen. Hij beende nu ongeduldig heen en weer door de kamer. “Wat is er?” vroeg Giorgio. “Ik kan dat verlengsnoer wel even halen, geef me je autosleutels, dan ben ik zo terug,” antwoordde Franco kortaf. En zo geschiedde.

Franco bleef meer dan een uur weg. Met de auto van Giorgio, die nu niet naar huis kon. Dan maar een borrel, weer zo eentje van Bols, een echte Hollandse *grappa*. “Nee, nee, een klein slokje maar,” zei Giorgio. Het werden in afwachting van het verlengsnoer verschillende slokjes. Eindelijk hoorden we Franco de auto parkeren. Beneden knalde de deur van de hal. Hij beende woest naar binnen en was buiten zichzelf, want de

kabel had hij niet kunnen vinden. Hij had zijn hele schuur overhoop gehaald, want die kabel moest er gewoon liggen. Een paar dagen geleden had hij hem nog in zijn handen gehad. “En nu was hij niet meer te vinden, *porca miseria!*” We troostten hem maar met een glaasje van die bijzondere Hollandse *grappa*. Ons kon niets meer gebeuren: onze software was *potente!*

Frazione Crocetta

We zaten in de wachtkamer van de dokter. Een wachtkamer zoals alle andere, met gammele stoeltjes, verdroogde kamerplanten en stapels verouderde weekbladen uit de categorie roddel en achterklap, die je thuis niet zou willen lezen, maar die je bij dit soort gelegenheden uit verveling en ter afleiding gedachteloos doorbladert. En in dit geval kenden we de meeste 'beroemdheden' (Bekende Italianen, BI'ers) ook nog niet eens. Toch was het interessant om te zien in welke compromitterende en opwindende situaties ze ook in Italië gefotografeerd werden en welke smakelijke roddels er over hen werden opgedist. Afgaand op de smeuiġe verhalen in de 'blaadjes' moesten we vaststellen dat het leven van een beroemdheid overal ter wereld hetzelfde is. Aan de muur van de wachtkamer hingen aankondigingen over de jaarlijkse griep prik en ander voorlichtingsmateriaal, zoals over de *mafia*: een fonds dat slachtoffers van de *mafia* ondersteunde, deed een beroep op de hulp van de aanwezigen.

Het was vrijdagmiddag en we waren de enige aanwezigen in de wachtkamer, want de dokter hield in het dorp Montecalvo Versiggia met zijn zeshonderd inwoners alleen op dinsdag en donderdag spreekuur. Wij kwamen dan ook niet om redenen van lichamelijke aard, al gingen we wel met ons water naar de dokter. De spreekkamer van de huisarts bevond zich namelijk in het gemeentehuis van Montecalvo en wij wachtten niet op hem maar op de komst van de *architetta* van de gemeente, Roberta. Zij zou ons informeren over bouwvergunningen, bestemmingsplannen en wat dies meer zij, in verband met onze aanstaande koop van het huis in de *frazione* Spagna. Met haar

oordeel stond of viel ons droomplan, dus het was een spannend bezoekje, net zo spannend als dat aan een echte dokter.

Het gemeentehuis ligt in het 'centrum' van Montecalvo Versiggia, de *frazione* Crocetta, die zelf niet meer dan een gehucht van een tiental inwoners is. Hier vind je geen hoogbouw of moderne architectuur, nee, er zijn alleen wat meer of minder gerestaureerde huizen met al dan niet verwaarloosde tuintjes. En mooie doorkijkjes over de heuvels, bekleed met wijngaarden. De naam Crocetta betekent kruisje of kruising want de *frazione* ligt aan een driesprong van doorgaande wegen. Ooit werd dit als een belangrijk verkeersknooppunt beschouwd en er was vroeger een herberg, daar waar nu restaurant La Verde Sosta gevestigd is. Daar zwaait kokkin Grazia de scepter, samen met echtgenoot Giuseppe (voor vrienden: Pino), die je graag het menu *a voce* voordraagt en jouw keuze steevast belooft met het luide *buonissimo* van zijn basstem.

Niet ver van de driesprong bevinden zich de kerk van de gemeente, het kerkhof en het kasteel van Montecalvo Versiggia. Van recenter datum zijn het officiële uitzichtpunt (met zitbankjes en een mozaïek van het gemeentewapen: een glas *spumante*, bubbeltjeswijn), het kapelletje van de Madonna van de Druivenoogst en het Kurkentrekkermuseum, wereldberoemd in Montecalvo en omstreken. Crocetta is maar een van het zestigtal gehuchtjes dat samen deze agrarische gemeente vormt. De namen van de *frazioni* hebben allemaal een historische oorsprong (soms zijn ze vernoemd naar één specifiek huis) en de opsomming ervan vormt een kleurrijk geheel: Bagarello, Borgogna, Bosco, Ca' Bella, Ca' Galeazzi, Ca' Grande, Ca' Michele, Ca' Nuova, Ca' Rossini, Canerone, Capoluogo, Carichetta, Carolo, Casa Bassani, Casa Chiesa, Casa Galotti, Casa Ponte, Casa Sartori, Casa Tessitori, Casa Torregiani, Casa Zambello, Casaleggio, Casella, Casone,

Castello, Castelrotto, Cerchiara, Colcio, Colombara, Colombato, Costa, Costiolone, Croce, Croce Bianca, Crocetta, Crocioni, Fontanino Ninetta, Francia, Frenzo, Lanzone, Lardera, Marchisola, Michelazza, Moglialunga, Molino Nuovo, Mussolengo, Piane, Pianoni, Poggio, Poggiolo, Poggione, Pornenzo, Pratello, Remolato, Sasseo, Savoia, Schiavica, Spagna, Spinola, Stallarola, Tromba, Valazza, Valdonica, Versa, Versiggia. De naam Spagna, van de *frazione* waar ons huis ligt, vindt zijn oorsprong in de nationaliteit van het onderdeel van het Napoleontische leger dat hier ooit tijdelijk bivakkeerde.

We moesten een kwartier of drie wachten op Roberta, die maar een deel van haar tijd voor deze kleine gemeente werkte en nu van een andere gemeente kwam waar ze dezelfde functie vervulde. En daar liep het uit. Het wachten was de moeite waard, want onze *architetta* bleek erg hulpvaardig en doortastend. Dossiers werden opgediept, plattegronden uitgevouwen en als er haar iets niet duidelijk was, riep ze gewoon een vraag over de gang naar een collega. Vraag: “Deze mensen mogen toch gewoon een B&B beginnen in een woonhuis of niet?” Antwoord: “Ja, ja, daarvoor is geen vergunning nodig.” Of: “Heb jij daar de plattegronden van het bestemmingsplan? Maak dan even een kopie voor deze heren, wil je?”

Gelukkig bleken er geen onoverkomelijke belemmeringen of onheilspellende bouwplannen voor kerncentrales, snelwegen, afvalverbrandingsinstallaties of tracés voor hogesnelheidstreinen te zijn. Zelfs voor aardbevingen hoefden we niet te vrezen: volgens de provinciale verordeningen hielden die bij de grens van de provincie Pavia op. Er waren namelijk geen officiële voorzieningen die daarmee rekening hielden.

Non si dà in prestito

In de hoge zaal van de bibliotheek van de universiteit van Pavia bevonden zich vooral slenteraars, die zo te zien zonder doel van het ene naar het andere bureau liepen, om bij elk bureau wat te kletsen met een bibliotheekmedewerker en zich daarna weer te verplaatsen naar een volgend bureau. Een keer zag ik zo'n slenteraar vlak bij de uitgang staan met zijn jas aan en een tas in de hand. Ging deze slenteraar weg? Waarnaartoe? Maar nee, even later zag ik hem weer in de zaal rondlopen, helemaal aan de andere kant, zonder jas en zonder tas. Waar had hij die gelaten? Hoe was hij zo snel en ongemerkt naar de andere kant gelopen? Wat bespraken al die slenteraars eigenlijk, wat deden ze hier? En vooral: wat deed ik hier? Droomde ik?

Ach ja, dat was waar ook, ik kwam hier om een boek te lenen. Ik was de brede marmeren trap in de donkere gang van het universiteitsgebouw opgeklommen om bij de Centrale Bibliotheek te komen. Op de eerste galerij van het binnenhof van het universiteitsgebouw bevond zich niemand en zag ik alleen een onneembaar lijkende monumentale houten deur. Toch probeerde ik de loodzware deur open te duwen en tot mijn verrassing kon ik zomaar naar binnen. Erachter bevond zich een soort wachtkamer, met rijen kaartenbakken en een tafel met daarachter verschillende personeelsleden. Links, achter een andere deur, lag een grote zaal.

Het personeel achter de tafel wenkte vriendelijk en ik liep op hen af. Mijn spullen, tas en jas, moest ik afgeven en in ruil kreeg ik een afgiftebewijs. Daarna bleef men mij vriendelijk en strak aankijken. Een juffrouw vroeg mij glimlachend wat ik kwam doen. "Nou, ik wilde graag een boek lenen," antwoordde ik aarzelend, bereid om direct rechtsomkeert te maken als ik

hier soms ongewenst was. Maar nee, lenen kon, als ik dan wel mijn universiteitspas wilde inleveren en een formulier wilde invullen. Daartoe was ik graag bereid en mijn pasje werd in een klein houten bakje gezet. Ik zag dat mijn pasje het enige in het bakje was. Op het formulier vulde ik zo goed mogelijk in voor welk boek ik mijn lange reis speciaal naar de bibliotheek had gemaakt. Titel, auteur, jaartal van uitgave, collocatie, ... Wat een collocatie was, wist ik niet en ik besloot dat vakje daarom nog maar leeg te laten.

Ik mocht door de deur naar de tweede ruimte, de grote, langgerekte en hoge zaal van de slenteraars. Aan de zijwanden van die zaal stonden hoge vitrinekasten met daarin tot aan het plafond heel veel indrukwekkende leren banden, achter glas, onbereikbaar voor onbevoegden. Aan beide kanten stond een verlaten bibliotheekladder tegen de kast. Recht door het midden liep een lang pad. Aan het einde van de zaal, ver weg, zag ik een volgende deur, maar wat zich daarachter bevond, kon ik niet zien. Direct links van mij was er een houten balie met daarachter drie personeelsleden, die mij vol verwachting aankijken: Een klant! Een onbevoegde! Gewapend met mijn formulier liep ik eropaf. Een van de personeelsleden bekeek met ernstige blik mijn papiertje. Er ontbrak iets. De collocatie! Men maakte mij duidelijk dat hiermee het boeknummer bedoeld werd: zonder dat nummer zou het gewenste geschrift nooit te vinden zijn. Voor de collocatie moest ik eigenlijk terug naar de wachtkamer, naar de kaartenbakken. Maar gelukkig herinnerde ik me op tijd dat ik een boeknummer op mijn kladpapiertje geschreven had. Zat dat in mijn jas, die ik net had ingeleverd, dacht ik paniekerig. Nee, gelukkig, het zat in mijn broekzak en mijn broek had ik (nog) niet uit hoeven trekken.

Drie min of meer dezelfde formulieren moest ik nu invullen, elk weer bestaand uit stroken die eraf gescheurd konden wor-

den. Het driekoppige personeel keek me op mijn verkrampste vingers, terwijl ik weer titel, auteur, jaartal, collocatie en ook mijn naam en adres en de naam van de faculteit invulde. Toen ik opkeek, zag ik dat er iets veranderd was: zonder dat ik het gemerkt had, was er een wisseling van de wacht geweest. Er stonden niet meer dezelfde personeelsleden. Waar waren de anderen? Waren ze aan het slenteren geslagen? Een van de nieuwelingen nam mijn formulieren aan bekeek ze aandachtig, zette wat stempels en begon er wat stroken af te scheuren. Daarna overhandigde hij één strook aan een jonger personeelslid, dat ermee achter een ondoorzichtige glazen wand verdween. Daar moest zich een lift bevinden, want er was zo te zien geen andere uitgang. Na verloop van tijd keerde hetzelfde personeelslid terug. Met boek. Na controle van de collocatie kreeg ik het mee, samen met een deel van de formulieren.

Ik werd naar een bureau aan de overkant van het gangpad gedirigeerd. Daar zat, ineengedoken, weer een ander personeelslid, met een grote bril op zijn neus. Bij hem stond een slenteraar, die zich ijlings uit de voeten maakte toen hij mij zag naderen. Achter dikke brillenglazen keken twee waterige, vermoeide ogen mij aan. Ik overhandigde mijn officiële papieren. Hij bestudeerde ze langdurig en kwam uiteindelijk tot een onwrikbare conclusie: "*Non si dà in prestito*. Dit boek wordt niet uitgeleend." Boeken met mijn collocatie bleken te kwetsbaar om aan onbevoegden mee te geven. Dus keerde ik onverrichter zake naar de balie terug, leverde het boek in en verliet de zaal. Het personeel achter de balie gaf geen krimp. In de wachtkamer ontving ik pas, jas en tas, waarmee ik afdroop. Maar toch daalde ik de marmeren trap huppelend af, ging door de poort en stond in het zonlicht, want ik was vrij! Op naar een bar om het te vieren!

Sono finiti i soldi!

Met onze lange Noord-Europese lijven staken we hoog boven de grijze Italiaanse koppies uit. We stonden in de rij voor het loket in het postkantoor van de BancoPosta, de Italiaanse Postbank. Nou ja, in de rij. Er waren verschillende rijen die als spaghetti'slierten door elkaar slingerden. Het maakte ons niet uit, we hadden geen haast, want we waren al dagen bezig om een *conto corrente*, een rekening, te openen. We wilden een rekening, mét bijbehorende bankpasjes en vooral met *assegni*, cheques, die hoognodig zijn als je in Italië een huis wilt kopen. Er zijn bij de aanschaf van een huis namelijk verschillende vooruitbetalingen vereist, die zonder tussenkomst van de notaris direct van koper naar verkoper gaan. En bij die aanbetalingen gaat het om bedragen tot wel twintig procent van de koopsom. Bedragen die je liever niet contant met je meedraagt. Wij niet tenminste, maar de kwetsbare oudjes voor ons in de rij leken daarmee minder problemen te hebben want er werden hele bundeltjes van vijftigeurobiljetten voor ze neergeteld. Kennelijk waren ze niet bang dat dieven hen buiten het postkantoor zouden neerknuppelen om hun pensioentje te stelen, terwijl de provinciale krant toch vol stond met berichten over berovingen en inbraken.

Het was de eerste van de maand en dat was de uitbetaaldag van de pensioenen. Vandaar de lange rijen in het postkantoor. Pavia is namelijk een stad van bejaarden en studenten. De bejaarden vinden er relatieve rust en alle voorzieningen en de studenten komen er voor de universiteit en de hogescholen. Verder zijn er in Pavia, verstopt in de binnenhofjes, heel veel middelbare scholen, zodat je op vrijdagmiddag verrast kunt worden door grote horden scholieren die als de ratten van

Hamelen naar het station lopen, op weg naar een weekendje thuis.

Aan die pensioenbetaaldag hadden we even niet gedacht, maar er was nu weinig keus meer, die rekening hadden we onderhand echt nodig na eerdere vergeefse pogingen om deze te bemachtigen. Onze odyssee was een paar dagen geleden al begonnen, in het buurtfiliaal van de BancoPosta. Daar werd het al snel duidelijk dat het openen van een rekening alleen op het hoofdpostkantoor mogelijk was. Dat hoofdkantoor huist eigenlijk in een groot monumentaal pand in het centrum, maar alle loketdiensten waren in verband met een grote renovatie tijdelijk in een *portacabin* buiten ondergebracht. Voor het aanvragen van een rekening moest je achterin zijn, in het kamertje van de hoofdbeambte. Daar bleek ene Maria te zitten, die ons graag en vriendelijk hielp met alle formulieren. Een paar dagen wachten en dan konden we onze pasjes afhalen, net als een boekje met *assegni*. We zouden meteen geld kunnen opnemen, als we ondertussen geld naar de gloednieuwe rekening hadden overgemaakt. En dat hadden we gedaan.

Nu was het dan zover, het uur U, *D-day*! Onze poging om weer naar onze Madonna van de Post te gaan mislukte: een vervaarlijke postbeambte bewaakte nu opeens de toegang tot het Heilige der Heiligen. Kennelijk hadden anderen de sluipteg ook ontdekt en maakte men er te veel gebruik van. We ontkwamen niet aan de spaghettislierten. Maar we hadden geduld: ons hemelrijk was nabij. Terwijl de rij voor ons langzaam slonk en het loket verlokkelijk dichtbij kwam, brak er achter de balie opeens paniek uit. Iemand riep: "*Sono finiti i soldi!*" Het geld is op!" Daarop ontstond er gemor in de bejaarde gelederen. De postbeambten maakten duidelijk dat er echt geen constanten meer waren. Enkele pensioengerechtigden dropen al teleurgesteld af, anderen gingen nog in discussie. Maar waar

niets is, verliest ook de gepensioneerde keizer zijn recht. Wij kwamen daardoor wel verrassend snel aan de beurt. We kregen de pasjes en de cheques, maar voor contanten moesten we over een paar dagen dus nog maar eens terugkomen, als er weer geld zou zijn.

Gnocco fritto

“Ahi,” riep Giorgio. Hij brandde zijn vingers aan de hete olie in de koekenpan, terwijl hij daar met zijn blote handen de gefrituurde deegkussentjes uit probeerde te vissen. Hij had al gezegd dat hij niet echt handig was in de keuken en de receptuur van de gerechten die hij ons vanavond voorzette, had hij gekozen met als belangrijkste criterium: succes verzekerd. Want hij wilde uiteraard indruk op ons maken, de eerste keer dat we bij hem thuis op bezoek kwamen.

De avond was in grote verwarring begonnen. Wij dachten bij hem thuis te hebben afgesproken, in een nieuwbouwwijk van een klein dorpje ten noorden van Pavia. We wisten het adres en met de routeplanner kwamen we tot bij het dorp, al kwam de straat niet in het wegenbestand van de navigator voor. Dus reden we zomaar wat rondjes door de wijk, turend naar de straatnaambordjes. En we hadden geluk, want al snel zagen we de straatnaam die we hebben moesten. Nu alleen het huisnummer 10 nog en *saremmo a posto*, klaar was kees. Maar dat viel tegen. Er was een hele straat met allemaal nummers 10: 10A, 10B, 10C, enzovoort. En we hadden geen letter doorgerekregen van onze gastheer. We besloten hem maar te bellen, hoe gek dat ook was als je vlak voor zijn deur stond.

“Pronto,” klonk de stem van Giorgio een beetje zorgelijk. Het begin van een chaotisch gesprek. Giorgio zei dat hij zo goed als onderweg was. “*Solo cinque minuti e poi ...*” Onderweg? Maar we hadden toch bij hem afgesproken? Of niet? Stond hij op het punt naar ons toe te komen? Of was hij er al bijna? Het bloed steeg me naar mijn hoofd. Ik probeerde Giorgio duidelijk te maken dat ik echt dacht dat we bij hem hadden afgesproken. Voorzichtigheid was geboden, want de bekende Neder-

landse directheid komt niet altijd prettig over, zeker niet bij zo'n uiterst voorkomende Italiaanse *gentleman* als Giorgio. Maar ja, een voorzichtige formulering zien te vinden, in een vreemde taal, als je onder druk staat, in een verwarrende situatie, dat lukte niet zo goed. Hij begreep me niet. Na een paar verwarrende mededelingen over en weer riep ik in paniek dat ik er niets meer van begreep, maar dat we het wel zouden uitpraten als we bij hem waren.

"Ah, ma siete già qui? Maar zijn jullie al hier dan?" zei Giorgio toen zeer verbaasd. De boodschap was eindelijk doorgekomen. "Ma come è possibile? Maar hoe is dat mogelijk?" "Nou gewoon hè, met *la macchina*, de auto, natuurlijk," zei ik, zelf weer verrast over zijn verbazing. "Maar hoe heb je het kunnen vinden, want deze straat staat nog op geen enkele kaart aangegeven!" riep Giorgio op verbaasde toon. "Die Nederlanders rijden er op goed geluk op los en vinden dan het onvindbare adres ook nog zonder problemen!" Hij had ons willen ophalen in Pavia om te voorkomen dat we compleet zouden verdwalen en nu stonden die verdraaide Nederlanders al voor zijn deur. Ongelooflijk.

Even later stonden we in zijn appartement, hartelijk lachend om de verwarring. Giorgio was nog altijd erg verbaasd en vol verwondering over die ondernemende noorderlingen. "Jullie weten alles al over de omgeving, zijn overal al geweest en kennen het gebied beter dan de inwoners!" zei hij. Wij knikten bescheiden, maar gaven hem graag gelijk. We gingen naar de keuken, waar we verder zouden babbelen terwijl hij ondertussen de gerechten uit de pannen zou toveren. Maar meer dan één ding tegelijk doen valt niet mee, zelfs niet als je alles al hebt voorbereid, zoals voor de *gnocco fritto*.

Gnocco fritto is een gerecht uit de naburige provincie van Piacenza dat men ook veel in de provincie van Pavia eet. Het

zijn gefrituurde deegkussentjes die worden belegd met de heerlijkste vleeswaren van de streek, zoals *pancetta* (buikspek), *coppa* (procureurspek, afkomstig van de nek en schouder van een varken) en *prosciutto crudo* (rauwe ham). Simpel maar onvoorstelbaar lekker, dat warme luchtige deeg (de kussentjes zijn leeg van binnen), *al dente*, met daarop de koele vleeswaren. Het wonder van de Italiaanse keuken bestaat behalve uit heerlijke geuren ook uit het creëren van een geweldig mondgevoel door de juiste combinatie van lauwwarm, koel, zuur, vet, hard en zacht. Mmm, de *gnocchi* waren een feestje in de mond. Alleen moet je wel uitkijken met de hete olie, Giorgio, *ahi!*

We kletsten over van alles en nog wat en ondertussen wist Giorgio ook nog een wonderbaarlijk lekkere *risotto* te bereiden, die hij verrassend presenteerde: hij spreidde een lap *prosciutto* in een grote bolle opscheplepel en daarbovenop deponeerde hij een bergje *risotto*. De inhoud liet hij daarna ondersteboven op een bord zakken, zodat er een bergje *risotto* ontstond dat prachtig vlak was afgedekt met een lapje *prosciutto*. Succes verzekerd inderdaad!

Na het diner kwam ook Giorgio's broer Franco nog langs, voor het nodige vertier. "*Tutto bene?*" begroette hij ons met luide stem. "Ja, ja, *tutto* is *bene!*" mompelden wij. De wat serieuze gesprekken die we tot nu toe met Giorgio gevoerd hadden, werden nu opgeleukt met de vaak verrassende inbreng van Franco. "Wat moet je doen als je in huis bent en een inbreker hoort?" vroeg hij. "De televisie keihard aanzetten natuurlijk, dat verwachten ze niet en daar schrikken ze zo van dat ze meteen wegluchten." Franco glunderde breeduit over zijn vondst en zakte nog eens lekker verder onderuit in zijn stoel. "Wat moet je doen als je last hebt van hangvolk in de buurt van het appartement waar je woont?" Franco wachtte ons ant-

woord niet af, zo zelfvoldaan als hij was over zijn geweldige vondst: “Bengaals vuur kopen, aansteken en ernaartoe katalpuleren!” Giorgio hoorde de verhandelingen van zijn oudere broer zorgelijk aan. Nadat Franco vertrokken was, vertrouwde hij ons zijn oordeel toe: “Ach, Franco met zijn zestig jaar. Hij mag dan bijna met pensioen zijn, maar è *sempre un bambino*, hij is nog altijd een kind.”

Proposta d'acquisto

Alle gegevens waren gecontroleerd, het bestemmingsplan van de gemeente was bekeken, onze *geometra* Buttini zag geen problemen met het huis, we hadden een Italiaanse bankrekening met geld en we beschikten over echte cheques. Kortom, we waren er klaar voor. Gingen we het nu ook echt doen, het kopen van een huis in Italië?

Dat is wat je kan overkomen als je met de gedachte speelt om te gaan emigreren en in het buitenland een B&B te beginnen. Je begint zogenaamd vrijblijvend wat rond te kijken, bedenkt waaraan het huis van je dromen zou moeten voldoen, stelt een lange lijst met eisen samen en dan, met een beetje geluk, blijkt dat huis opeens echt te bestaan. Wat dan? Je kunt dan eigenlijk geen kant meer uit. Het is nu of nooit. Als je nu niet durft, als je nu besluit om dat huis niet te kopen, dan kun je net zo goed stoppen met zoeken, want kennelijk wil of durf je niet. Je bent onverwacht ingehaald door je dromen en beseft dan pas wat die in werkelijkheid betekenen. Ja of nee, dat is de prangende en opeens onvermijdelijke vraag. Kopen of niet kopen, wel of niet emigreren?

Er is nog wel een soort van uitstel­mogelijkheid: eerst doe je een bod op het huis en wacht je af hoe de eigenaar reageert. Er komt gegarandeerd een tegenbod en als je dat niet accepteert, is er nog altijd niets definitief. Dat is wel een gevaarlijk spelletje Russisch roulette, want als de eigenaar jouw bod onverhoopt accepteert dan zit je er toch echt aan vast. In beginsel. Deze schijn van uitstel van een definitieve beslissing maakte het voor ons gek genoeg wel gemakkelijker een beslissing te nemen. We besloten een bod te doen en dan maar te zien wat ervan zou

komen; het bleef altijd een sprong in het diepe, hoe goed je je ook voorbereidde.

We stuurden ons bod met bijbehorende motivering (de gebreken aan het huis die we nog zouden moeten repareren en de daarmee gepaard gaande kosten) per e-mail aan onze meestermakelaar Olita. Er kwam geen reactie en zelfs geen bevestiging van ontvangst. Nagelbijtend van de zenuwen stuurden we de mail ook maar naar de directeur van het makelaarskantoor. Daarop kregen we wel een automatische bevestiging dat deze mail was geopend, maar nog altijd geen antwoord. De volgende ochtend belde Olita ons en ratelde er in vlot Italiaans op los. Wat zei hij nu eigenlijk? Was ons bod geaccepteerd? Wisten de eigenaren überhaupt dat we geboden hadden en hoeveel? We kregen er geen hoogte van, maar *problemi* waren er ongetwijfeld niet ...

Na een tijdje begrepen we dat Olita ons op het makelaarskantoor nodigde om een *proposta d'acquisto* op te laten stellen: een formeel bod. Het kopen van een huis gaat in Italië over veel papieren schijven. Het koopvoorstel wilden we graag tekenen, maar we vroegen of we niet eerst een concept gemaïld konden krijgen, zodat we konden zien wat we allemaal gingen beloven. Olita begreep niet waarvoor dat nodig was, want *non ci sono problemi!* Gelukkig snapte een collega van hem ons wel en die stuurde ons alsnog een *bozza*, een concept, dat wij vervolgens aan onze expert Buttini voorlegden. Uit de *bozza* begrepen we dat we bij ondertekening van de *proposta* een aanbetaling op de *caparra* (de tien procent van de koopsom die bij de koopovereenkomst verschuldigd was) moesten doen. Een voorschot op een voorschot dus. Hoeveel van die tien procent moesten we nu al voorschieten? Daarvan hadden we geen idee. Olita weer bellen, daaraan hadden we geen behoefte: hij wist het waarschijnlijk ook niet en zou dus weer lukraak wat

zeggen. Dan konden we net zo goed zelf iets verzinnen. We kozen voor tweeduizend euro, dat was ongeveer tien procent van die tien procent *caparra*. Dat leek ons een redelijke aanbetaling. Maar toen we bij het makelaarskantoor aankwamen en Olita de cheque lieten zien was hij niet blij: “*Impari*,” riep hij een paar keer. “*Impari!*” Wat bedoelde hij toch? We keken elkaar vragend aan: snap jij het? Nee. Later begrepen we dat hij tweeduizend geen lekker getal vond om de nog te betalen bedragen (het restant van de aanbetaling en het restant van de koopsom) uit af te leiden. Ons had het juist zo’n mooi rond bedrag geleken. Bovendien was Olita een gediplomeerd boekhouder, geregistreerd bij de Italiaanse Kamer van Koophandel! Hij had ons eerder heel trots zijn accreditatie laten zien: “Zie je wel hoe knap ik toen was?” Knap wat het uiterlijk betreft, vooruit, maar bedreven in het rekenwerk?

De *proposta* spreekt ook over de provisie die de makelaar als beloning voor zijn bemiddeling krijgt. Een heikel punt, want het gaat hier om een paar procent van de koopsom, dat wil zeggen, om duizenden euro’s. Onze ervaringen met Olita gaven ons nu niet direct aanleiding om hem met een groot bedrag te belonen. Liefst betaalden we helemaal niets, maar in Italië is dat onmogelijk. De makelaar die de verkoper meebrengt, is per definitie ook makelaar van de koper: feitelijk een onmogelijke situatie, maar het is nu eenmaal zo door de Italiaanse wetgever bedacht. En de makelaar vraagt die provisie aan zowel verkoper als koper! Een percentage van maar liefst drie procent (per partij!) schijnt heel gebruikelijk te zijn! Gelukkig kwam onze dappere Buttini met een artikel van de belangenvereniging van makelaars op de proppen, waarin deze duidelijk maakte dat er geen wettelijk vastgesteld minimumpercentage bestaat. De provisie is onderhandelbaar!

Gewapend met dat artikel gingen we naar het makelaarskantoor. Het was direct duidelijk dat het onderwerp 'provisie' boven aan het prioriteitenlijstje van Olita stond. En uiteraard was het gewenste percentage drie procent, want dat was bij wet verplicht, zo betoogde onze makelaar. Ik hield het door onze Buttini doorgestuurde artikel omhoog en wees de door ons met felgele stift gemarkeerde passage aan, waarin de makelaarsvereniging bevestigde dat er geen wettelijke minimumprovisie bestond. Wij boden dus twee procent en geen cent meer. Olita's blik stond meteen op onweer en zijn collega, die in dezelfde ruimte aan een bureau zat, liep zelfs boos weg. Wat dachten we wel, wisten we dan niet hoeveel ze aan advertentiekosten spendeerden? Olita reed iedere dag af en aan om de huizen aan de man te brengen, van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat. Een gezinsleven, nee, dat had een makelaar niet! Zijn arme bloedjes van kinderen! Italianen en melodrama ... En bovendien: drie procent was wettelijk verplicht, herhaalde Olita. Ik wees nog maar eens op de passage in het artikel. Felgeel gemarkeerd.

Uiteindelijk wonnen we het pleit, vooral dankzij het nu eenmaal niet te negeren artikel: we betaalden twee procent in plaats van drie. Wel moesten we Olita beloven dat we hem met kerst op zijn kantoor een cadeau zouden komen brengen om te laten zien hoe tevreden we over hem waren. We vonden het een vreemd verzoek maar hij sprak er heel serieus over. Waren zijn collega's soms ook niet van zijn kwaliteiten overtuigd en had hij behoefte aan positieve feedback van zijn klanten om zijn positie te verstevigen? Hoe het ook zat, dit konden we gemakkelijk toezeggen: twee flesjes wijn in ruil voor één procent provisie, dat was geen vergelijk. Maar toch waren we niet in een juichstemming, want het voelde nog altijd als het weggeven van heel veel geld aan iemand die het niet verdiend had.

Later hoorden we dat de verkopers wel drie procent betaald hadden, hoe ontevreden zij ook waren over de door Olita 'verleende diensten'.

Na alle schermutselingen tekenden we de *proposta* en daarmee was ons aanbod definitief. Hoe zou de verkoper reageren? De inkt van onze handtekeningen onder de *proposta* was nog niet droog toen de telefoon op Olita's bureau rinkelde. Heel toevallig belde net nu de verkoper. In onnavolgbaar Italiaans deed Olita hem verslag. Jammer genoeg kwam de eigenaar niet meteen met een tegenbod. Maar hij zou vanavond bij Olita langskomen om erover te praten. Wij wachtten thuis in spanning af, maar een fles *spumante* stond alvast koud voor het geval dat.

I pattini d'argento

Bart, Klaas, Piet, Hans, Jan, ... een reeks echt Hollandse jongensnamen passeerde de revue. “Wát een korte namen, *monosillabi!*” riep het gezelschap aan tafel verbaasd. Van dat gezelschap (allemaal dames) had ik de helft gedurende mijn verblijf van vier maanden aan de universiteit van Pavia nog nooit gezien en de rest maar een keer of drie. We zaten aan de nieuwjaarslunch van de onderzoeksgroep bij, alweer, de *Osteria alle Carceri*, hoewel mijn grote vriend Giorgio me nog zo verboden had om hier te gaan eten. Als *buongustaio*, lekkerbek, kende hij alle goede eetgelegenheden van Pavia en omstreken en deze *osteria* hoorde daar beslist niet bij. Mijn eerdere ervaringen samen met *la professoressa* Chiara en *la Nagel* waren in overeenstemming met Giorgio's oordeel, maar ja, de onderzoeksgroep dacht zeker dat dit het enige restaurant in Pavia was of had er een leuke deal mee gesloten of ik weet niet wat.

Ik zat aan het hoofd van de tafel en er ontging me een hoop van wat men zei, want mijn luistervaardigheid ‘bood nog genoeg ruimte voor verbetering’. Het belangrijkste onderwerp van gesprek, zo dacht ik althans op te vangen, was de zwangerschap van Gabriela, een promovenda aan de faculteit, en de naam die het kindje zou krijgen. Het werd een dochttertje, dat wist ze al, en ze zou Lucia gaan heten. Via Lucia kwamen we op leuke namen voor kinderen en op Hollandse namen, korte namen dus, dit tot verbazing van de aanwezigen, want de meeste Italiaanse voornamen hebben minstens twee lettergrepen.

Opeens vroeg een van de medewerksters mij geheel onItaliaans recht op de man af wat ik van de faculteit vond. Ze trok er een meewarig gezicht bij. “Eh, ...” Ik moest even naar

adem happen en snel een nietszeggende uitweg zien te formuleren. “*Buono, buono*,” was alles wat ik haperend wist uit te brengen. Mijn echte indruk van de faculteit was dat het een ingeslapen en weinig inspirerende, vergrijsde groep betrof die het al jaren geleden had opgegeven om te proberen origineel onderzoek te doen. Alleen de echt noodzakelijke activiteiten verrichtte men en dat dan nog met tegenzin: het geven van één collegecursus per jaar, het begeleiden van een paar promovendi, het bijwonen van een congresje her en der. Maar mijn eerlijke mening wilde ik hier uiteraard niet zomaar plompverloren op tafel gooien. “*Potresti essere sincero, però*,” was de nog minder Italiaanse reactie van de medewerkster op mijn vage uitvlucht. Ze trok er een ronduit vies gezicht bij. “Je zou op zijn minst eerlijk kunnen zijn.” Kennelijk was ze dezelfde mening toegedaan als ik, de mening die ik niet durfde te geven. Het zweet brak me nu uit, maar gelukkig redde de serveerster mij doordat zij de bestellingen op kwam nemen, waarna het gesprek een andere wending nam. Poeh!

Niet veel later lag er een grauwwitte vis op mijn hagelwitte designbord. Deze keer had ik geen raad aangenomen van een van de Carceri-deskundigen, maar had zelf een weloverwogen keuze gemaakt: *orata*, goudbrasem, voor een habbekrats bij elke supermarkt te koop en altijd lekker, ook als je er niets bijzonders mee doet. Met peper en zout op smaak brengen is al genoeg. Een veilige keus dus! Maar ik had buiten de kookkunsten van de kerkerkok gerekend, want het was ongelooflijk maar waar: de *orata* smaakte nergens naar en was daarmee in niets te onderscheiden van de witte risotto van de vorige keer. Ik at met ‘*denti lunghi*’ en hoopte en bad dat ze mij deze keer niet zouden vragen of het lekker was (“*buono, buono*”).

En toen, ik weet niet meer hoe, ging het opeens over een Nederlands kinderverhaal, ‘De zilveren schaatsen’. Een verhaal

over een broer en een zus die op houten schaatsjes (armoe troef) meedoen aan een wedstrijd en o wonder de hoofdprijs, zilveren schaatsen, winnen. Hét verhaal over Nederland, volgens het gezelschap. Ik kende het niet en zei op goed geluk dat het in Nederland geen bekend verhaal was en dus niet waar gebeurd kon zijn. Wát? Van deze mededelingen viel het hele gezelschap achterover, even verbaasd en teleurgesteld als een kind aan wie je vertelt dat Sinterklaas niet bestaat. Hun was een illusie ontnomen. Iedereen in Italië kende het verhaal, was ermee opgegroeid en wist zeker dat het waar was. Nederland wás het verhaal van *'I pattini d'argento'*!

Later kwam ik er pas achter dat het verhaal van de zilveren schaatsen hetzelfde is als dat van Hansje Brinker! Dat wil zeggen, in het oorspronkelijke verhaal, in de negentiende eeuw geschreven door de Amerikaanse Mary Mapes Dodge, is Hans Brinker niet het jongetje dat een vinger in de dijk stopt maar is hij de broer van Grietje (ja, Hans en Grietje, hoe verzong ze het), met wie hij dus de zilveren schaatsen wint. In het boek komt de anekdote over de vinger in de dijk wel voor, maar dan als de heldendaad van een andere jongen wiens naam niet genoemd wordt. Dit kleine onderdeel is later losgezongen van het eigenlijke boek en de jonge anonieme held heeft toen de naam van de hoofdpersoon, Hansje, gekregen. Had ik toch nog wat geleerd aan de universiteit!

Il compromesso

Olita zat er op zijn paasbest bij achter zijn bureau in het make-larskantoor: keurig in pak en das en met de haartjes geknipt en gekamd. Hij was zenuwachtig, meer dan wij die toch echt een huis van een paar ton gingen aanschaffen. Was hij soms bang dat we alsnog verder zouden willen onderhandelen over een nog lagere provisie? In dat geval hoefde hij vast niet meer thuis te komen! De verkopende partij, de heer en mevrouw Colombo, met dochter en een gemachtigde voor hun ex-schoonzoon (de dochter was onlangs gescheiden, maar haar ex was wel voor een deel eigenaar van het huis), zat links van het bureau. Wij tweeën, de toekomstige eigenaren, zaten aan de andere kant. De hond van Colombo en onze Saar hadden alvast ruzie gemaakt en we hadden hen ver uit elkaar moeten zetten. Dat beloofde niet veel goeds.

Maar eigenlijk kon er niets meer misgaan. De familie Colombo was akkoord gegaan met ons formele bod in de *proposta d'acquisto*, hadden onze cheque met de aanbetaling op de *caparra* meteen geïnd (*impari* of niet) en dus konden we nu de *compromesso*, de koopbelofte, ondertekenen. Weer een van de vele stappen in het koopproces, zoals die in Italië moeten worden gezet. Bij de *compromesso* hoort een cheque met het bedrag van de *caparra* (waarom deden al deze termen ons toch aan Siciliaanse *mafia* denken?), de aanbetaling van tien procent op de koopsom. Minus de aanbetaling op deze aanbetaling. Met heel veel moeite had onze gediplomeerde boekhouder bij de ondertekening van de *proposta* voor ons uitgerekend hoeveel we nog moesten bijbetalen en dat bedrag hadden we keurig ingevuld.

Na nog wat voorbereidende handelingen van Olita zaten we uiteindelijk allemaal klaar om te tekenen, van je één, twee, huppekee. Het bleek ondanks de onverenigbaarheid van de hondenhumeuren te klikken tussen ons en de verkopers, wat misschien het gevolg was van de aanwezigheid van onze gemeenschappelijke vijand in de persoon van de voor ons allebei 'werkende' Olita. Die stond erop de hele akte woord voor woord door te nemen, hoewel beide partijen dat niet nodig vonden. Zelfkennis konden we onze makelaar echter niet ontzeggen, want hij was erin geslaagd om in de enkele gegevens die hij had moeten invullen toch nog een paar fouten te maken. De verkopers heetten opeens Colombio, waarover de heer Colombo uitgebreid begon te mopperen: "Colombio, Colombio, wie is dat?" Ook het Italiaanse burgerservicenummer, de *codice fiscale*, was fout, terwijl dat nummer direct uit de gegevens van de persoon kan worden afgeleid. Gelukkig stond er een secretaresse klaar (*pronto soccorso*) die direct een gecorrigeerde *compromesso* verzorgde.

Terwijl we wachtten op het verbeterde huiswerk zag ik de tas van Olita staan. Het leek wel een dokterstas, waarin een stethoscoop, een hamertje en dergelijk verstopt zaten. Uit meligheid (of waren het zenuwen?) en om de stilte te doorbreken maakte ik er een opmerking over en Olita legde uit dat het zijn draagbare kantoor was. Hij had voor de zekerheid altijd alles bij zich. "Nou, dan zit mevrouw Olita er zeker ook in," opperde ik olijk. Een verwoestende blik van Olita was mijn loon. Mevrouw Colombo echter schaterlachte en stelde voor om na afloop maar iets te gaan drinken op kosten van degene die deze bijeenkomst georganiseerd had. Olita ging er niet op in.

We konden tekenen en twaalf handtekeningen van de aanwezigen verder was de voorlopige koopakte een feit. Wie nu nog van de overdracht afzag, was een boete van tien procent

van de koopsom (de hoogte van de *caparra*) aan de andere partij kwijt. Dat ging natuurlijk niet gebeuren. Na de plechtigheid loodste Olita de partijen om de beurt naar buiten, zodat eerst de verkopers in discretie hun provisie aan Olita konden overhandigen (drie procent) en daarna wij onze twee procent, in de vorm van een dik stapeltje vijftigeurobiljetten. Toch weer dat *mafia*-gevoel.

Non sta bene

Cinzia, de secretaresse van de onderzoeksgroep Middeleeuwse Filosofie van de Universiteit van Pavia, keek me ernstig aan. “*Non sta bene,*” zei ze met een grafstem, in antwoord op mijn vraag waar *la professoressa* Chiara was. “Het gaat niet goed met haar.” Ik was voor de zoveelste keer voor niets naar de universiteit gekomen, waar ik de onderzoeksafdeling weer gesloten had aangetroffen. De gemeenschappelijke onderzoeksruijnte op de eerste verdieping van het historische universiteitsgebouw, aan een galerij die uitkeek op een binnenhof met tuin en fontein, leek op een salon. De ruimte was afgesloten met een houten kozijn met veel glas, waarachter je de verschillende bureaus en tafels van de promovendi kon zien staan, promovendi die er overigens ook nooit waren (bestonden ze wel?). De deur die toegang gaf tot deze *salotto* was altijd op slot. Ik had net nog mijn neus tegen de ruit gedrukt en gezien dat de *salotto* ook deze keer verlaten was. De vele geleerde boeken in de kasten langs de muren keken me verlangend aan: “Neem mij! Lees mij!” leken ze te roepen. Maar helaas, vandaag alweer niet.

Deze keer besloot ik om maar eens navraag te gaan doen bij de ondersteunende afdeling, het secretariaat. Het vele ondersteunende personeel was wel altijd aanwezig, paraat om iets te gaan ondersteunen als er opeens iets te ondersteunen zou zijn. Maar nu Cinzia me zo onheilsPELLend aankeek, dacht ik opeens te begrijpen waarom mijn begeleidster er nooit was: ernstig ziek natuurlijk (kanker?). O jee. “*Che cosa c’è?*” vroeg ik zo neutraal mogelijk. “Wat is er aan de hand?” “*Ha preso un raffreddore,*” zei Cinzia, nog steeds ernstig, de professor had kou

gevat. Ja, ja, als dat maar goed afliep! Italianen en hun gezondheid ...

Teleurgesteld droop ik maar weer af naar de *stanza dei dottorandi*, de studiekamer, die zich in een andere gang van het gebouw bevond: een klein hok voor promovendi met twee bureaus, waarvan er één van een professor Klassieke Filosofie was, die toch allang gepromoveerd moest zijn. Misschien dat ik hem daarom nooit heb mogen ontmoeten tijdens mijn verblijf aan de universiteit, hoewel men mij dringend verzocht om op woensdagmorgen de kamer vrij te laten, want dan kwam de professor er zijn klassieke studies verrichten. Gedachteloos stak ik op een woensdagochtend de sleutel in het slot van de promovendikamer en realiseerde me toen pas dat dit de professorale ochtend was. Voorzichtig opende ik de deur en keek door een kier. Zat er achter het vermaledijde professorale bureau een stoffige classicus die mij verstoord aankeek? Maar nee, de professor was er niet (kou gevat?).

De toegang tot deze studiekamer had ik met veel moeite weten te veroveren op *la Nagel*, mijn directe begeleidster die ik wel een keer in de *salotto* had weten te betrappen. Toen ik de zomer voor onze komst naar Italië een kennismakingsbezoek aan de afdeling bracht, was ik met open armen ontvangen, nadat de verwarring over mijn geslacht was opgehelderd. Ik kon er altijd terecht, zei men toen, er waren bureaus en pc's genoeg en ik zou de sleutel van de *salotto* krijgen. Mijn echtgenoot (m/v) was eveneens welkom en ik kon onze hond ook gerust meenemen. Leuk! Toen ik *la Nagel* er direct na mijn aankomst in september echter naar vroeg, bleek het opeens een probleem. "Maar ik moet toch een studieplek hebben?" vroeg ik toen paniekerig. Ik zag me niet in het appartement van Giorgio studeren, met mijn stofzuigende echtgenoot Nico en onze aandacht vragende hond Saar. "Ja, ja," zuchtte *la Nagel*.

Ze zou het eens met *la professoressa* bespreken, misschien was de *stanza dei dottorandi* wel beschikbaar, al zou de faculteit daarvoor een officieel verzoek op schrift bij de decaan moeten indienen. En dat kon wel even duren.

Wonder boven wonder was dat snel voor elkaar gekomen en opgewonden draaide ik niet veel dagen later de eerste keer het slot in de deur van de *stanza* open. Een stoffig hok! Met één klein bovenlicht, heel hoog, tegen het plafond. Het leek wel een gevangenis. Nou ja, je zat in ieder geval droog en het was redelijk warm. Alles beter dan kleumen op een bankje in het park. Hoewel het studiehok net als de *salotto* dus vrijwel altijd verlaten was, was de kamer naast de *stanza* wel altijd bezet. De in die kamer gevoerde telefoongesprekken kon ik woordelijk volgen. Gesprekken van een onderzoekster met studenten over tentamens, werkstukken, cijfers en afspraken. Gesprekken die stevast eindigden met een hele riedel aan *ciao ciao ciao's*, onderbroken door nog een laatste mededeling en een vervolgriedel van *ciao ciao ciao's*. Italianen en afscheid nemen ...

Zo om de twee uur ging ik maar eens de benen strekken. Een wandelingetje over de keistraatjes van Pavia naar een café voor een kopje koffie. In zulke cafés was het altijd druk en levendig, vol met mensen (promovendi? *professoressa*?) die kennelijk niets beters te doen hadden. Een enkeling zat al aan de bruisende witte wijn. *La dolce vita!*

La professoressa Chiara heb ik uiteindelijk drie keer mogen ontmoeten: bij de welkomstlunch in Osteria alle Carceri, bij een afdelingslunch in Osteria alle Carceri en nog een keer een vergaderlunch, in alweer de Osteria alle Carceri. Om mijn onderzoeksproject te bespreken maakte ze een keer per e-mail een afspraak, die secretaresse Cinzia niet lang daarna afzegde

(zieke tante, *raffredore*, kanker?), waarna ik nooit meer iets van mijn *professoressa* heb mogen vernemen.

Le vertigini

Op een dag maakten we een ritje door de heuvels van de Ol-trepò, nadat we ons er eerst van hadden vergewist dat 'ons' huis er nog stond en dat het niet was weggespoeld door de overvloedige regen van de laatste dagen. Maar nee, het huis stond nog stevig op zijn plek tussen het hoge onkruid: een groot grijs blok dat nog altijd niet in de gewenste kleur geschilderd was. Werk aan de winkel, Olita! Anders komen er *problemi*.

We besloten onze toekomstige woonomgeving maar eens verder te gaan bekijken en reden zuidwaarts, de hogere heuvels in. De wegen daar werden bochtiger en smaller en we gingen geleidelijk aan verder omhoog, bocht na bocht. Mijn ingewanden begonnen te protesteren. Had ik soms iets verkeerd gegeten vanochtend? De uit Nederland meegenomen ontbijtkoek! Die was natuurlijk over de datum! Of kon ontbijtkoek niet bederven? Dat mij dit moest overkomen, ik die alles wat ik mijn mond steek eerst controleer op schimmels en bewegend ongedierte. Of was het de sterke *espresso* uit de *moca*, het typisch Italiaanse percolatortje? Daar komt heel sterke koffie uit, die een stevige maag vereist. Ik voelde me misselijk worden. Toen kreeg ik een visioen.

Ik stond op de trap van 'de hoge' in het zwembad. Krampachtig probeerde ik me vast te klampen aan de gladde koude stalen stangen. Ik was bang dat mijn voeten van de gladde traptreden zouden glijden, waardoor ik eerst mijn kuiten zou breken om daarna achterover te vallen en met mijn hoofd op de tegels te pletter te slaan. Ik had geen houvast aan de reling, de trap was veel steiler dan ik me had voorgesteld en ik begon te trillen. Maar er was geen weg terug, ik moest omhoog. Een-

maal boven haalde ik opgelucht adem, ik stond nu veilig op een brede vlakke springplank, tussen twee veilige stalen hekken. Ik besloot dit nooit meer te doen. Maar nu moest ik nog naar voren lopen, tot voorbij de hekken, tot aan de wiebelende rand om dan in het diepe te springen. Ik keek naar beneden en zag dat het vanaf hierboven veel hoger was dan het vanaf beneden leek; ik werd er duizelig van. Waarom was ik hieraan begonnen? Achter mij stonden een paar stoerdere jongens ongeduldig te wachten. Ik moest springen, dus deed ik mijn ogen dicht, hield mijn adem in en ... sprong.

We moesten even stoppen, langs de kant van de weg, zodat ik wat frisse lucht kon inademen en mijn maag tot rust kon komen. Ja, waaraan begonnen we eigenlijk? Verhuizen naar een totaal andere omgeving, met andere mensen, andere gebruiken en een andere taal, die we nog maar amper spraken en verstonden. Weg uit onze veilige omgeving in Nederland, weg uit het veilige nest waar we bijna twintig jaar hadden gewoond en waarin we ons thuis en geborgen voelden. Weg van onze vrienden en familie, waar we steun konden vinden in moeilijke tijden en waarmee we in vrolijke tijden plezier gemaakt hadden. Lieten we dat echt allemaal achter? En waarvoor? De paniek schoot door mijn lijf. Wat kon er allemaal niet misgaan? Konden we nog terug?

Toen de eerste paniekgolf voorbij was, kwam ik weer tot bezinning. Nee, terugkeren op onze schreden, dat was geen optie. We hadden nu eenmaal de eerste stappen gezet en er was maar één mogelijkheid: niet aarzelen, maar doorzetten. Maar echt durven? Terug in het appartement kalmeerden mijn maag en geest zich weer. We gingen een prachtig vakantieverblijf realiseren, besepte ik, in een prachtige omgeving met een fantastisch klimaat, waar veel leuke gasten zich thuis zouden

gaan voelen, net zo thuis als wijzelf. Niet twijfelen dus, maar ogen dicht en springen!

Il fannullone

Saar liet een kort blafje horen en ik schrok wakker. Ik dacht dat ik net was ingeslapen, nadat ik eerder de klok in de woonkamer van ons appartement vier uur had horen slaan. Wel vond ik het vreemd dat ik al een bus voorbij had horen gaan. Maar ik had het wekkeralarm gisteravond op 7.45 uur ingesteld, dus er kon niets misgaan. Een halfuurtje later, nog altijd wakker, dacht ik: Ach, laat ik toch eens op de wekker kijken. Ik deed het lichtje van de wekker onder deken aan om Nico niet te vroeg te wekken en wat zag ik: KWART OVER ACHT! Over een uurtje moesten we bij de notaris zijn! Waarom was die wekker niet afgegaan?

Ik stootte Nico wakker en sprong uit bed, deed snel een kattenwasje en schrokte een bord cornflakes naar binnen. Nico liet Saar nog even snel uit; die goeie Saar die ons met haar blafje had willen waarschuwen dat het tijd was om op te staan! In-tussen vulde ik de cheque voor Colombo in, de cheque met het resterende bedrag van de koopsom. Een megabedrag *non trasferibile*. Volgens Olita konden we gewoon dezelfde soort cheque als bij de *compromesso* gebruiken. Voor de zekerheid had ik hem daarover in december nog gebeld. Het leek me een beetje raar dat je een dergelijk groot bedrag, de prijs van een huis, met een gewone cheque kon afdoen, maar nee, natuurlijk waren er geen *problemi*. Zei hij tenminste, onze expert van twaalfduizend euro.

Bij het aankleden controleerde ik alsnog de wekker: er stond echt 7.45 uur als alarmtijd, kijk maar: 7.45 uur p.m.? Dat moest dus a.m. zijn. Dat rottige Angelsaksische systeem ook! Gelukkig was er nog niets verloren als we nu snel op pad gingen. Hoe te gaan? Te voet zou te lang duren. Op de fiets was te

riskant, want het was spekglad: de gesmolten sneeuw was vannacht aangevoren. Dan moesten we maar met de auto, besloten we. Saar, onze redder in nood, bleef thuis, om daar te wachten op de terugkeer van haar baasjes, dan hopelijk de trotse eigenaren van een huis in Italië.

We kwamen tegelijk met het echtpaar Colombo bij het notariskantoor aan en we zwaaiden elkaar al van een afstandje toe. Het kantoor lag aan een binnenhofje van een van de oude *condomini* in het centrum van Pavia, in een smalle zijstraat van de Strada Nuova. Binnen wachtten we tot het echt 9.15 uur was en toen verscheen er een zeer breekbaar oud dametje, dat ons nauwelijks aankeek, kromgetrokken door het vele studeren op de aktes. Ze wenkte ons om naar binnen te komen. Olita was er niet, ondanks eerdere toezeggingen dat hij als 'vriend' van de verkopers aanwezig zou zijn. Als makelaar kon hij niet verschijnen want dan zou duidelijk worden dat we provisie betaald hadden en daarover is belasting verschuldigd. En die belasting hadden we juist niet betaald om de astronomische overdrachtskosten niet nog hoger te laten oplopen. Maar uitgerekend de notaris was de persoon die deze belasting innen moest. Later hoorden we dat Olita aan Colombo had beloofd dat hij in de buurt en bereikbaar zou zijn in geval van nood, ja, dat hij zelfs in de bar direct tegenover het notariskantoor zou zitten. Waar hij uiteraard niet was, zoals later die ochtend zou blijken.

Zonder veel poespas begon onze *notaio* de geprepareerde akte voor te dragen, *nomi, cognomi, codici fiscali* (altijd weer die *codice fiscale!*). Bij onze namen vermeldde de akte in het bijzonder dat we de Italiaanse taal machtig waren. Nadat ze dit voorgelezen had, keek ze ons over haar leesbril met vragende (sceptische?) ogen aan. Wij zwegen in alle talen, maar knikten plechtig dat ons Italiaans tegenwoordig vloeide als nooit

tevoren. Ik zwaaide met mijn hand naar mevrouw Colombo, zo van 'nou ja, het is *così così*, zozo' en zij lachte weer. Ik zag meneer Colombo ondertussen al naar mijn chequeboekje loeren, dat zichtbaar in mijn plastic mapje met documenten zat. Zat hij te likkebaarden?

De notaris nam de tijd. Niet alles begrepen we, ondanks onze 'vloeiende' talenkennis. Er volgden nog wat correcties. *Frazione Spagna*? Nee, Spagna. Dat moest anders. We kwamen bij de hypotheek van de familie Colombo: was die wel afbetaald? Jazeker, beweerde Colombo. Maar het originele bewijs van de bank zat er niet bij. Dat had Olita. Die er niet was. Ook niet in de buurt. Nergens te bekennen en onbereikbaar. En hij had het ook niet in het dossier voor de notaris gestopt. Zou alles nu vastlopen? Maar gelukkig hadden wij alles bij ons, zelfs een kopie van het bankbewijs en dat bleek voldoende. De notaris praatte langdurig verder en ik verloor geleidelijk de draad van het formele betoog. Maar opeens drong het tot me door dat het over de betalingen ging. Colombo keek alweer schuins naar mijn cheque. Ja, ja, hij komt eraan, maak je niet zenuwachtig, dacht ik nog. Maar toen kwam de aap uit de mouw: Colombo wilde een gegarandeerde cheque, niet een normale, alledaagse, zoals die voor kleine bedragen gebruikelijk is. Dat kon ik me voorstellen, want daar had ik Olita over gebeld, die toen geen problemen zag. Waarom had ik naar hém geluisterd in plaats van naar een echte deskundige?

En op dat moment, toen Colombo dus over een gegarandeerde cheque begon, verschenen er vreemd genoeg allerlei martelmethoden en manieren van terdoodbrenging (langzaam, vooral héél langzaam) voor mijn geestesoog. Lijdend voorwerp van de lijfstraffen was natuurlijk niet Colombo, want die had gewoon gelijk, maar Olita. Hij was er niet, die *fannullone*, die grote nietsnut, en nu wisten we waarom: al zijn stommiteiten

kwamen hier boven tafel en daarvan wilde hij liever geen getuige zijn.

Gelukkig bleek de notaris meegaand en mocht ik even naar het op loopafstand gelegen postkantoor, dat wil zeggen: de *portacabin*, om onze cheque te laten garanderen. De anderen gingen een kopje koffie drinken in de bar om de hoek, waar Olita, onze familievriend, niet was. Daar wisselden Nico en de familie Colombo hun ervaringen met Olita uit. “*Non ha fatto niente!*” kreeg Nico keer op keer te horen. “Hij heeft niets uitgevoerd!” Beloften over de teruggave van door hen gemaakte kosten kwam hij niet na. En de Colombo’s hadden wel de volle drie procent makelaarsprovisie betaald, plus een kerstcadeau: een fles champagne! Toen ze hoorden dat wij de provisie tot twee procent hadden weten terug te brengen, werden de Colombo’s helemaal razend.

Bij het postkantoor was het weer pensioen-uitbetaaltijd, maar was ik toch snel aan de beurt en deze keer was het geld niet op. Ik zag dezelfde beambte als de vorige keer, degene die me toen niet had kunnen helpen. Als dat maar goed gaat, dacht ik paniekerig. Even een cheque van twee ton laten garanderen ... Maar het viel mee: ze vroeg een paar details aan haar collega en warempel, na wat invulwerk, een controle van onze bankrekening en een printopdracht had ik een gegarandeerde cheque in handen! Wat een efficiëntie: leve de BancoPosta! Snel liep ik terug naar het notariskantoor, waar we de koopakte alsnog konden tekenen.

Thuis, terwijl we net aan het toosten waren, belde Olita. Geestelijk had ik me al op hem voorbereid en ik kon hem dus in soepel Italiaans zijn vet geven. Ik had tenslotte niet voor niets onder notariële ede verklaard dat mijn Italiaans vloeiend was! Niet dat Olita begreep dat wij zo boos op hem waren: er waren immers geen *problemi*? Ik liet hem in zijn waan, maar besloot

ook dat ik hem nooit meer wilde zien. En zo werden wij mede dankzij onze waakse en zwaar vertroetelde hond de eigenaren van een kast van een huis in Italië.

I Pedra

“Het was een miserabel jaar voor ons dorp,” zei de voorzitter van de Lions Club van het dorpje Garlasco in het Teatro Martinetti. Het was de opening van het traditionele ‘Feest van de Goede Wensen’, het *Festa degli Auguri*. Na de moord op de mooie Chiara Poggi in 2007, met de daaropvolgende invasie van landelijke pers, werd het dorp onlangs opgeschrikt door de dubbele (zelf?)moord van een oudere man en jonge vrouw. Er mocht nu wel een vreugdevoller jaar voor het dorp volgen. Die avond maakte men daarmee alvast een begin door een concert van het *Ticino* gospelkoor uit Pavia in combinatie met een optreden van de folkloristische muziekgroep *I Pedra*. Nico maakte sinds kort deel uit van het gospelkoor en was met zijn heldere tenor hard op weg er een gerespecteerd lid van te worden. De leden van de Lions Club verheugden zich kennelijk op dit verzetje, want alle tweehonderdvijftig stoelen van het theater waren bezet.

Het Teatro Martinetti was een leuk theater, zoals zoveel kleine Italiaanse theaters gemodelleerd naar de *Scala* van Milaan, maar dan op Madurodamformaat. De doedelzakspelers van *I Pedra* en het gospelkoor speelden en zongen deze avond ook voor het goede doel, want het feest was dit jaar speciaal gewijd aan de geestelijk minder bedeeden: het was een *serata benefica a favore dei disabili mentali*. Hiervoor zamelde men aan de ingang geld in, waarbij men het bedrag dat je wilde geven aan de eigen discretie overliet, het was *ingresso ad offerta*.

In Italië is het niet ongewoon dat een theatervoorstelling te laat begint, een kwartier, een half uur, drie kwartier, niemand kijkt ervan op. Dat biedt je wel de gelegenheid om het lang-

zaam binnendruppelende publiek te bekijken. Ik ontwaarde in het Martinetti theater veel grijze hoofden en veel, heel veel dames in bontjas. Echt bont. Daarmee pronkt men in Italië nog ongegeneerd en er staan geen dierenactivisten met spuitbusen klaar om dat bont eens flink te besmeuren. Iedereen was op-en-top netjes gekleed. *Fare bella figura*, het typisch Italiaanse adagium dat je buitenshuis altijd goed voor de dag moet komen, was hier in volle glorie te bewonderen. Hier geen versleten spijkerbroeken, slobbertruien of afgetrapte schoenen, maar alleen kleding van de beste Italiaanse snit. De toeschouwers stonden in groepjes een beetje te kletsen, zonder dat ze enig teken van ongeduld over het vertraagde begin vertoonden. Men liep wat heen en weer en een enkeling verliet zelfs weer de zaal. Zou het überhaupt nog wel doorgaan of was er soms iets ernstigs gebeurd waardoor de voorstelling niet plaats kon vinden? Dat vroegen de stipte noorderlingen die wij nog altijd waren zich af. Maar nee, niets van dit alles, het was gewoon Italië. Italiaanse toestanden!

Uiteindelijk begon de voorstelling alsnog. Op het toneel verscheen de groep folkloristisch uitgedoste doedelzakkers van *I Pedra*, maar voor zij begonnen met toeteren nam een spreker het woord. Een echte 'sprekert' was het, Toon Hermans indachtig, want hij nam er de tijd voor. Goed te verstaan was het gemompel niet, maar dat deed er niet echt toe. Niet alleen door hun uitdossing maar vooral ook door de bijbehorende ge-laatsuitdrukkingen trok *I Pedra* zelf de volle aandacht. Deed hun verschijning al direct denken aan de Jostiband, toen ze gingen spelen bleek de gelijkenis nog treffender. Zelden heb ik het 'Stille Nacht, Heilige Nacht' zo hard en verscheurend gehoord. Van de *I Pedra*-versie van Brahms' slaapliedje voor het kindeke Jezus zou elke baby terstond ADHD'er worden. En de bijzondere intonatie die de groep bij het spelen van '*Adeste fi-*

delis' bezigde, deed het glazuur van mijn tanden springen. In de loge naast mij rolde iemand van zijn pluchen stoel van het lachen.

Gelukkig bleef het repertoire dat *I Pedra* ten gehore bracht beperkt tot vijf nummers. Dat nam al met al wel een klein uurtje in beslag, want de spreker had na elk nummer weer iets te vertellen. Maar het toneelbeeld bleef de meeste aandacht trekken. In het midden van het toneel was een man met een triangel opgesteld en diens gelaatsuitdrukking varieerde van onverstoorbaar, via heel onverstoorbaar naar alleronverstoorbaarst. Aan de zijkant stonden een vader en zijn zoon te blokfluiten, beide kort en gedrongen en met bolle wangen van het blazen. Allebei hadden ze een soort Paddington-hoed diep over het voorhoofd getrokken. Nee, sommige beelden vergeet je nooit meer. Als ik aan Garlasco denk, dan denk ik niet aan het vermoorde meisje of aan het zelfmoordechtbaar, maar aan *I Pedra*.

Het optreden van het gospelkoor was daarna een verademing voor de wat gevoeliger aangelegde ziel en oren. Men begon voorzichtig met het rustiger werk, ingezet door een soliste. Gaandeweg kwam de swing er alsmaar meer in en kwam de zaal, die door de folklore geheel platgeslagen was, weer tot leven. De dirigent van het koor droeg daar door zijn enthousiasme duidelijk aan bij en hij wist de zaal zelfs tot het meezingen van '*Kum ba ya my Lord*' te bewegen. Uit het koor traden af en toe enkele solisten naar voren, met wat Engelse klassiekers. Nico bracht 'O dennenboom' ten gehore, als onderdeel van een medley in verschillende talen. Het optreden werd zo goed ontvangen, dat de zaal het koor tot enkele toegiften dwong en we allen pas tegen twaalfen geheel opgevrolijk en enthousiast aan de *aperitivo* konden, in een waarachtig stille en heilige nacht.

Servizi pubblici

Nu we de trotse eigenaren van het huis op de heuvel waren, een naam voor onze toekomstige B&B moesten we nog bedenken, gingen we er regelmatig naartoe om te zien wat we eventueel al zouden kunnen doen aan opruim-, schoonmaak- en reparatiewerk. Dat was gelijk een leuk uitje, want het appartement in de Via Moruzzi bleek in verschillende opzichten toch minder aangenaam voor een lang verblijf binnenshuis. Zo was het appartement bij nader inzien nogal donker, zelfs als het buiten stralend weer was, want de enige ramen zaten aan de noordkant en lagen deels in de schaduw. Ons balkon was weliswaar ruim maar lag ook op het noorden en alleen aan het uiteinde was in het in het vroege voorjaar mogelijk om wat zon te vangen. Binnenblijven zou bij mooi weer zonde zijn en dus gingen we juist op die dagen op pad.

Het in bezit krijgen van de sleutels van ons huis was nog niet zo eenvoudig als we dachten. Doordat makelaar Olita dus niet bij de overdracht door de notaris aanwezig was (afwezig zonder bericht van verhindering zullen we maar zeggen), hadden we de sleutels van het huis nog niet in handen. Die had de familie Colombo namelijk bij Olita ondergebracht, zodat hij te allen tijde zijn geweldige makelaarswerk zou kunnen verrichten. Om de sleutels te bemachtigen, moesten we dus toch weer bij de *fannullone* langs. Ik peinsde er niet over om nog enige vorm van contact met deze man te hebben, dus was Nico de klos. Uiteraard begon Olita tegen hem over onze boosheid, want hij begreep niet wat hij verkeerd gedaan had. De verkopende partij, Colombo, was juist zo tevreden over hem, beweerde hij zelfs. Wij wisten uit betrouwbare bron, de familie Colombo zelf, beter. Olita moest nog een hele tijd rommelen in allerlei

laden en kastjes voor hij eindelijk de sleutels tevoorschijn wist te halen. Hopelijk waren het de goede sleutels, dachten we nog, maar gelukkig was een hernieuwd bezoek aan de *fannullone* niet nodig, want voor deze keer had hij eindelijk in één keer iets goed gedaan. Zo'n man was zijn geld dubbel en dwars waard!

Zodra we eenmaal de Ponte della Becca gepasseerd waren, leek het wel of het landschap ruimer en lichter werd. Aan de horizon zag je de contouren van de eerste heuvels en links en rechts verschenen al wat wijngaarden. Op de radio klonk 's ochtends vaak 'Back to Black' van Amy Winehouse (toepasselijke achternaam!) en haar muziek leerden we op deze manier associëren met ons dagje uit in de Oltrepò. Voor ons was alles nog nieuw en we keken onze ogen dan ook uit. Af en toe zagen we aan het eind van lange oprijlanen prachtige *ville* liggen, waarschijnlijk de huizen van eigenaren die hier al eeuwen de omringende wijngaarden beheren. De toren van het kasteel van Cigognola keek ons met haar zwaluwstaartkantelen vanaf de heuvel vriendelijk aan. We reden door het dal van de Scuropasso, een *torrente*, een bergstroompje, dat vooral in de lente en na hevige regenbuien een behoorlijk waterniveau krijgt, maar de rest van de tijd vrijwel droog ligt.

We kenden intussen twee wegen die heuvelop slingerend naar ons huis leidden en we wisselden beide routes af. Vandaag gingen we kijken wat we konden doen om alle nutsvoorzieningen aan de praat te krijgen: gas, water, licht en telefoon. Vlak voor de officiële overdracht bij de notaris hadden we met *signor* Colombo de eindcontrole gedaan. Stond alles er nog en was alles nog in dezelfde staat als toen we de *compromesso* tekenden? Had Colombo zich gedragen als een *buon padre di famiglia*, een goede vader van zijn familie, zoals het zo mooi heet in koopcontractuele termen? Ja, dat had hij.

Tot nu hadden we hem nog niet veel horen spreken, maar hij bleek een vriendelijke oude baas, die bereid was ons alles in alle rust uit te leggen. Geen spoor van haast of ongeduld.

Zelfs in de *rustico*, het gebouwtje van twee verdiepingen dat achter het huis lag, waren gas en water al aanwezig en voor het aansluiten van de elektriciteit zou een telefoontje naar de energieleverancier ENEL volstaan, zo vertelde Colombo. In de grote kelder onder het huis, de *cantina*, wemelde het verder van de wateraansluitingen want het was oorspronkelijk de bedoeling dat hier een wasserette komen zou. Er waren twee thermostaatkranen om de temperatuur van de centrale verwarming in beide appartementen onafhankelijk van elkaar te regelen. Hoe belangrijk deze *riscaldamento autonomo* is, wisten we ondertussen maar al te goed. Aan ons verblijf in het appartement aan de Via Moruzzi hadden we namelijk een 'saunasyndroom' overgehouden: hartje winter zaten we er 's avonds met de ramen wagenwijd open, omdat de kamertemperatuur er tot dertig graden dreigde op te lopen. De verwarming werd centraal voor het gehele *condominio* geregeld en was ingesteld op bejaardenstand. Dus daarom vermeldde men de aanwezigheid van een *riscaldamento autonomo* altijd zo prominent in de advertenties voor huurwoningen!

De kelder en de *rustico* bleken beide uitdragerijen van meubels, bouw materiaal en wat allemaal niet: een los toiletblok en een bidet, een marmeren wastafel, een compleet bed, kastjes, kastjes, kastjes, een grote stapel dakpannen, genoeg voor een heel nieuw dak, kortom een onoverzichtelijke bende. Of we hier blij mee moesten zijn, konden we nog niet echt beoordelen. In een put onder de oprit zat een pomp, zei Colombo, die het afvalwater van de keuken op de eerste verdieping naar de hoger gelegen afvoerleiding aan de andere kant van het huis pompte. En die afvoerleiding was weer aangesloten op het ri-

ool, dat onder de straat voor het huis liep. Alle badkamers waren aangesloten op een septische tank, die eveneens op het riool aangesloten was. *Nessun problema!* Verder waren de elektriciteitsleidingen helemaal opnieuw aangebracht en was alles volgens de regels: *tutto a norma*. Aldus Colombo destijds, vlak voor de overdracht.

Na een prettige rit van een half uurtje bereikten we onze grote grijze kolos en parkeerden we onze Punto op de betonnen oprit. Telkens als we de grote inbraakveilige deur van het huis openden, merkten we hoe koud het binnen nog was. Stiekem speelden we al met het idee om eens een keertje in ons nieuwe bezit te gaan overnachten, maar er hing een erg onaangename rioollucht, doordat alle wc's en wasbakken droogstonden. We moesten de waterleiding aangesloten zien te krijgen. Een vriendelijke ambtenaar van het gemeentehuis van Montecalvo gaf ons de nummers van het waterleidingbedrijf en van een gas- en elektriciteitsbedrijf. We moesten even diep ademen voor deze klus: het bellen van de diverse *callcenters*. We vreesden dat niet alleen de taal hierbij een barrière zou zijn maar ook het beruchte gebrek aan klantvriendelijkheid van de Italiaanse nutsbedrijven. Het werd vast een stoomcursus Italiaans, waarbij de stoom vooral uit onze oren zou komen. We hadden een aantal standaardzinnen voorbereid en konden de dames van het belcentrum dus vertellen waar het om ging. Dat dachten we althans. De *callgirls* luisterden eerst wel, maar gingen dan heel snel praten en verbonden je onverhoeds door met een collega, die weer hetzelfde deed: eerst ademloos luisteren en dan ratelen. Soms vingen we midden in al het geratel een herkenbare vraag op, zoals die over de postcode van Montecalvo. Die hadden we net niet paraat en tegen de tijd dat we het hadden opgezocht, had de beldame meestal alweer opgehangen.

Bij een nieuwe poging om wat meer door te dringen in de bureaucratische krochten van de nutsbedrijven, begon ik in het Engels. Aan de andere kant van de lijn hoorde je de paniek toeslaan. Of ze misschien Engels spraken, vroeg ik eerst beleefd in het Italiaans. “*Uh lieti! ...*,” was het weinig belovende antwoord. Het moest dus toch in het Italiaans. Uiteindelijk ging het beter en namen de beldames onze pogingen serieuzer. Na verschillende telefoontjes wisten we welke gegevens we paraat moesten hebben en zo kwamen we steeds verder. Nadat we alle gegevens, waaronder de onvermijdelijke *codice fiscale* (ook het in het Italiaans spellen lukte gaandeweg beter: Bari-Torino-Salerno-Napoli-...), verstrekt hadden, vertelde men mij dat ik over vijf dagen *luce*, elektriciteit, zou hebben. Nu nog gas en water.

Bij het gas (een ander nummer, ook van ENEL) was er het bijkomende probleem dat de *contatore* bij het huis weggehaald was. Was dat wel helemaal *a norma*, *buon padre* Colombo? De *tubi*, leidingen, lagen er wel, maar er moest eerst wel een nieuwe meter geplaatst worden. Na wat heen en weer gepraat en na lang wachten met leuke Italiaanse *canzoni* in het oor, maakten we een afspraak voor donderdagmiddag. Het aanvragen van een aansluiting aan de *acquadotto*, de waterleiding, ging wonder boven wonder heel vlot. De telefonistes begrepen ons meteen, wisten waar Montecalvo lag en zelfs de *frazione* Spagna was hun niet onbekend. Helaas vertelden ze dat er voor het water ook geen *contatore* aanwezig was. Over de reikwijdte van het begrip *a norma* verschilden duidelijk de meningen tussen ons en de goede vader Colombo. En er moest boter bij de vis: eerst moesten we betalen, daarna zouden we pas water krijgen. “Komt u morgenochtend maar langs in Stradella. Vóór tien uur. Dan regelen we daar het contract en de betaling,” riep men doortastend aan de andere kant van de lijn. Dan zou men

de watermeter ook op donderdagochtend aansluiten. Dat beloofde weer een leuk dagje uit naar de Oltrepò! Ik hoorde het wijnmeisje Amy al weer zingen: *“We only said goodbye with words ...”*

Di fiducia

“*L’ingegnere Cassani,*” zei Franco, zonder een moment te aarzelen. We hadden hem gevraagd of hij, als *geometra* van de gemeente Pavia, ons een architect of bouwkundig ingenieur *di fiducia* zou kunnen adviseren. Zijn antwoord was resoluut en daarmee voldoende overtuigend. Dat moest hem dan maar worden. We wilden de aanpassingen die aan ons pasgekochte huis verricht moesten worden graag laten ontwerpen door een ter zake kundige want wij waren op dit gebied *dilettanti*: we wisten van toeten noch blazen als het op verbouwingen aankwam. Dezelfde architect of bouwkundige kon dan meteen de uitvoering en kwaliteit van het verbouwingsproject bewaken en de aannemer aansturen. Dat soort werk delegeerden we graag.

Maar hoe vind je zo iemand? Willekeurig een naam prikken in de *Pagine Gialle*, de Gouden Gids? Dat leek ons niet de meest betrouwbare methode. Dus besloten we de Italiaanse aanpak te volgen: maak gebruik van je netwerk en zorg dat je iemand *di fiducia* vindt. Dit typisch Italiaanse systeem werkt als volgt: je vraagt aan iemand die je vertrouwt of hij een betrouwbare persoon kent. Kent hij zo iemand dan zit je goed, want een Italiaan sterft liever duizend doden dan dat hij jouw vertrouwen beschaamt. Kent hij zelf niemand, dan vraagt hij rond in zijn vertrouwensnetwerk en als daaruit een naam voortkomt, zit je veilig, want binnen dat netwerk geldt dezelfde code van vertrouwen die je niet mag beschamen. Alles in Italië verloopt op deze manier: je hebt een arts *di fiducia*, een loodgieter *di fiducia*, een garage *di fiducia*, enzovoort. In feite komt het erop neer dat de Italiaan geen mens vertrouwt, tenzij deze

di fiducia is. De wereld is een jungle vol met oplichters en fles-sentrekkers. Of op zijn minst is Italië dat.

Gelukkig hadden wij Franco, die ons vertrouwen zeker niet zou willen beschamen en die vanuit zijn werk een goede architect of bouwkundige zou kunnen aanbevelen. Cassani dus. We maakten een kennismakingsafspraak en gingen op weg naar zijn kantoor in het centrum van Pavia. Onze ingenieur was een modieus geklede heer met een gouden brilletje, een golvende haardos en een gesoigneerde baard. Zijn krachtige stem straalde veel daadkracht uit. Als assistent had hij een zwijgende, wat nurks kijkende kalende man met een grijs baardje. Deze zat schuin achter Cassani (die zelf breeduit achter zijn kolossale bureau troonde) en mompelde slechts heel af en toe iets onverstaanbaars. Wij legden zo goed en zo kwaad in ons krukkige Italiaans uit wat we wilden: enkele beperkte aanpassingen van het huis (extra ramen), een terras, een inpandige trap naar de kelder, waar een nieuwe ingang komen moest. En we wilden dat het dak aangepakt werd, want we hadden gezien dat er de nodige pannen ontbraken. Op sommige plekken keek je dwars door het dak heen. De constructie was goed, had onze *geometra* Buttini tijdens de *perizia* vastgesteld, maar we wilden graag dat die goed zou blijven.

We besloten dat het dak prioriteit had, gezien het winterseizoen met zijn vele regen en harde wind. Cassani wist direct een dakdekker *di fiducia* te adviseren, die hem bovendien nog een dienst verschuldigd was en dus wel bereid zou zijn om op korte termijn aan de slag te gaan. Cassani belde hem op en prikte een datum voor een *sopralluogo*, een bezoek ter plaatse om de situatie te beoordelen. Dan kon hij meteen rondkijken en zien wat we van hem verwachtten. Wilde de assistent mee? Ja, die ging mee, al keek hij er zorgelijk bij.

Il water

Ook in Italië moet je wel eens in een openbare gelegenheid (bar, restaurant, theater, universiteit) naar het toilet. Dat kan voor de beginnende toiletbezoeker nog een heel avontuur zijn, terwijl ook de gevorderde wc-ganger nog regelmatig op hindernissen stuit.

Om te beginnen moet je het toilet zien te vinden. Als de *segnalazione*, de richtingaanduiding, te wensen over laat (en dat gebeurt vaak), sta je voor het probleem hoe je het personeel of andere aanwezigen decent om de kortste weg naar de kleine kamer kunt vragen. “Kunt u mij vertellen waar het toilet is?” Hoe zeg je dat in het Italiaans zonder een flater te slaan? Met het begrip ‘wc’ kom je hier nergens, als je al zou weten hoe je dit in het Italiaans moet uitspreken (“*doppio vi tsji*”). Met de (nood)kreet “*Toilette?*” heb je al gauw meer succes, al komt het uitstoten van dit enkele woord niet echt beleefd over. In het Italiaans noemt men het toilet *il bagno*, waarmee Nederlanders in Italië vaak abusievelijk de badkamer proberen aan te duiden. Doordat Italië bij uitstek het land van de gebarentaal is, volstaat wat handenwringen meestal ook.

Eenmaal bij het toilet aangekomen, sta je meestal voor een existentiële keus: man of vrouw. Als je daarover geen twijfels meer hebt (je kunt desnoods voor de zekerheid in je paspoort kijken), dan nog kan er een probleem opduiken: er is meestal geen duidelijk plaatje van een mannetje of vrouwtje op de respectievelijke deuren te vinden. Met wat geluk staan er wel de teksten: ‘*Signore*’ en ‘*Signori*’ op de deuren. Maar ook dan slaat de paniek meestal alsnog toe. Want wat is ‘Dames’ en wat is ‘Heren’? Beide lijken mannelijk, toch? Waarom staat er verdorie geen ‘*Donne*’ op de deur van het vrouwenverblijf? Dat is

tenminste te begrijpen voor een onwetende buitenlander. Nu kun je wel quasi nonchalant wachten tot je iemand achter een van beide deuren ziet verdwijnen of tevoorschijn ziet komen om op basis daarvan af te leiden wat ‘wat’ is, maar hoe te handelen als de nood hoog is en het toiletverkeer ‘dun’? Je moet daarom weten (onthouden!) dat het vrouwelijk meervoud van de meeste Italiaanse zelfstandige naamwoorden op een ‘e’ eindigt en dat van mannelijke meestal op een ‘i’. Uitzonderingen komen voor, maar niet op het toilet. Daar gelden strikte grenzen. Zelfs in Italië.

Gelukkig, de broek kan zakken! Maar ho, ho, nee, zo snel gaat dat niet! De praktijk wijst uit dat je achter de toiletdeur van alles kunt aantreffen. Ten eerste is het nog maar de vraag hoe privé het privaat eigenlijk is. Kan de deur van het toilet überhaupt op slot? Nee, vaak is het originele slot onklaar en alleen als je geluk hebt kan de deur met een door iemand uit pure noodzaak aangebracht knutselslot (haakje, touwtje) worden afgesloten. Maar meestal heb je geen geluk en is er geen sleutel, is het hele hang- en sluitwerk weg of is er zelfs nooit een slot geweest. Alles komt voor. Zelfs op fonkelnieuwe toiletten in glanzende gebouwen kan het je gebeuren dat je opeens ‘met je kloden voor het blok’ komt te zitten: een toiletdeur met een Lipsslot ... zonder sleutel. Kan de deur niet dicht, maar is het toilet zo klein dat de toiletpot vlak bij de deur staat, dan is er nog ‘geen man overboord’. Al zittend klem je de deur dan met handen of voeten dicht. Wil er onverhoopt iemand naar binnen dan houd je de deur angstvallig dicht en roep je luid: “*Occupato! Bezet!*” (te onthouden!).

Zitten? Maar kun je überhaupt wel zitten, is de volgende vraag. Hoewel de meeste toiletten in Italië tegenwoordig wel van het potmodel zijn, komt ook de *bagno alla turca* nog veel voor. Dat klinkt misschien als een leuk oriëntaals muziekstuk,

maar is in werkelijkheid het gevreesde ‘gat in de grond’: het hurktoilet. Kan de deur niet op slot en blijkt er zich achter die deur de Turkse hurk te bevinden, dan ben je reddeloos verloren. Een reeks van scenario’s is nu mogelijk, het ene nog beschamender (voor het slachtoffer) en lachwekkender (voor de toeschouwer) dan het andere. Het precieze scenario laat ik graag aan de fantasie van de lezer of aspirant-toiletganger over. Kan de deur wel op slot, dan blijven er nog genoeg hinderpalen over.

Het benutten van het Turkse onding leidt tot veel gehannes met broek, onderbroek, over- en onderhemd en gebalanceer om niet zelf in het gat te verdwijnen (zo lenig zijn we ook niet meer). Een succesvolle afronding van de ‘werkzaamheden’ berust op een moeizame afstemming tussen het ene (producerende) en het andere (ontvangende) gat. Kramp in dijen, kuiten en pezen is het zekere gevolg; natte sokken, broek en schoenen vormen een erg waarschijnlijk resultaat van de moeizame verrichtingen. Of, zoals het beschreven stond in een gebruiksaanwijzing op internet¹:

Hurktoilet

Leuk - maar langzaam verdwijnend - verschijnsel in mediterrane landen.

Het gebruik van het ‘gabinetto alla turca’ is zeer hygiënisch als men tenminste

de kunst van het richten verstaat. Voor Nederlanders zonder ervaring op dit gebied eindigt het avontuur nogal eens met natte sokken.

Tips: niet proberen de benen haaks te houden maar helemaal doorzakken;

en het hoofd dient naar de deur gekeerd te zijn.

De laatste aanwijzing getuigt van de nodige humor en zorgt voor de broodnodige ontspanning in deze benarde situatie:

¹ bron niet meer vindbaar

mocht de deur onverwacht openvliegen, lach dan de lach der onschuldigen, want uw hoofd is naar de deur gekeerd. Het kan altijd nog erger (er bestaat een model hurktoilet op een verhoging, type bordes, dat het onmogelijk maakt om erboven te hurken zonder je broek helemaal uit te trekken. Als dan de deur openvliegt ...).

Gelukkig, er is een wc-pot, denk je, als het gevreesde gat niet tevoorschijn komt. Maar wat voor pot? Is er een wc-bril? // *water*, zoals de toiletpot op zijn Italiaans heet (afgeleid van *watercloset*), is meestal niet voorzien van een bril (een *asse*). Als er al een bril te bekennen is, staat deze meestal beteuterd in een hoekje (voor straf), zit hij achter slot en grendel aan de muur (verboden aan te raken), is hij stuk (hap eruit), ligt hij los of is hij te nat en te smerig om te gebruiken. Dat laatste is vaak het gevolg van het feit dat je de meeste brillen niet overeind kunt zetten: ze vallen meteen weer op hun plek, want de stortbak zit in de weg. We moeten wel concluderen dat de Italiaan de bedoeling van de bril niet begrijpt: hij ziet de toiletpot als een merkwaardige variant van het hurktoilet, met een verhoging die niet bedoeld is om op te gaan zitten. Wie heeft zoiets idioots bedacht, hoor je hem denken.

Met een beetje geluk lukt het ons om een soort zitting te improviseren en kunnen we in alle rust onze grote daad verrichten. Wel in het donker, want het besparingsstelsel voor het licht is meestal ingesteld op dertig seconden, de aan/uitknop bevindt zich buiten handbereik en de bewegings-sensor is defect. Is de boodschap niettemin gedaan dan is het ergste leed wel geleden. Wc-papier is er vaak niet, maar daarvoor heb je uiteraard zelf gezorgd, want je bent door schade en schande wijs geworden (altijd éérst controleren of er papier is!). De Italiaan gebruikt geen papier, want voor de schoonmaak is er de bidet, dat gekke badje waarin Nederlanders al-

leen hun voeten wassen. Jammer dat er juist in openbare toiletten vrijwel nooit een bidet te vinden is. De rest laat ik weer graag aan de fantasie over.

Doorspoelen vergt soms nog wat fantasie: drukknoppen op de stortbak zijn onklaar of vervangen door knoppen aan de muur of door een soort voetpedaal. En het kan zijn dat het automatische schoonmaaksysteem de bril al onder je in gang zet terwijl je nog bezig bent, maar vooruit, een kniesoor die zich daaraan stoort. Handen wassen, zoals je je lieve moeder altijd keurig beloofd hebt, lukt niet altijd. Zeep is er zelden, water meestal wel. De kraan kun je vaak, heel hygiënisch, met voetpedalen bedienen, maar er is dan weer geen papier om je handen af te drogen. Of misschien toch wel, want het kan zijn dat je je handen bij de verkeerde wasbak hebt gewassen. Merkwaardig genoeg hebben Italiaanse openbare toiletten vaak twee ruimtes met een wastafel en kom je er pas bij het verlaten van het toilet achter dat de tweede ruimte wel voorzien is van zeep en papier of *blower*. Soms zie je dan opeens dat de deur van deze ruimte wél op slot kan. De stoelgang in Italië blijft een eenzaam en angstig avontuur!

Il copritetti

Autista, antennista, farmacista, barista, giornalista, ... Je kunt een ambacht zo gek niet bedenken of het eindigt in het Italiaans op *-sta*. Zo bedoelt men met een *autista* meestal niet een autist, maar iemand die bij wijze van beroep een auto bestuurt, wat wij heel Nederlands een chauffeur noemen. De aanwijzing *Non parlare con l'autista*, die je wel in het openbaar vervoer aantreft, heeft dus een heel andere betekenis dan je in eerste opzicht geneigd bent te denken ... Een *antennista* is juist weer iemand die van het plaatsen van antennes op daken van huizen zijn beroep maakt. Bestaat echt! Verder heet een aanhanger van Inter Milaan een *Interista*, een boekhouder een *commercialista*, een tandarts een *dentista* en een autobandenverkoper een *gommista*. Het zijn allemaal mannelijke woorden, ook al eindigen ze op het vrouwelijke *-a*. Als kersverse Italianen maakten we er een sport van om nieuwe varianten te verzinnen. Je pakt een ambacht, voegt *-sta* toe aan de stam en klaar is kees: een wetgever is een *leggista*, een pizzabakker een *pizzista*, enzovoort. Allemaal fout, want net als je het denkt te begrijpen, is het weer anders, zoals zo vaak in Italië.

We hadden een afspraak met de dakdekker die onze ingenieur Cassani voor ons geritseld had en dachten dat hij dus wel een *tettista* zou zijn, van *tetto* (dak) + *sta*. Fout! Een dakdekker is een *copritetti*, letterlijk een dekker van daken. Hoe het ook zij, onze dakdekker boerde kennelijk goed want na een tijdje achter hem aan te zijn gereden, drong het tot ons door dat hij een Jaguar bestuurde (hij was zeker een Jaguarliefhebber, een *'giaguarista'*). Dat was geen goed teken voor onze portemonnee! Nadat we de Ponte della Becca gepasseerd waren, liet de Jaguar ons passeren want wij wisten de weg.

De dakdekker en Cassani kwamen niet alleen voor het bekijken van de toestand van het dak maar waren ook geïnteresseerd in de locatie en de algemene toestand van het huis. Buitenlanders die in Italië een huis kopen om er een *bed-and-breakfast* te beginnen, dat kwamen ze niet elke dag tegen. De heren stonden verbaasd over de inwendige toestand van het huis (alles nieuw, gemeubileerd en al!) en over de prachtige positie. We bespraken welke ramen we wilden laten maken, waar de trap naar de kelder zou moeten komen en wat we met het terras wilden. Cassani wist net als bij de eerste bespreking van doorpakken en wilde weten wat we behalve de reparatie van het dak nog meer wilden laten doen voordat we eind februari voor drie maanden naar Nederland zouden terugkeren. De ramen? Dat kon niet, want daarvoor was een vergunning van de gemeente nodig en het verkrijgen daarvan duurde zeker een maand of twee, drie. Het terras? Kon niet, want dat vereiste toestemming van de buurman omdat de fundering van het terras aan de grens met zijn terrein zou komen.

Voorlopig konden we dus alleen het dak nog maar laten aanpakken. Cassani rekende ons snel de globale prijs voor: vijftientwintig euro de vierkante meter voor een dak van circa honderdzesentwintig vierkante meter maakt vierduizend euro. Oeps, dat viel tegen. We vroegen of dit echt een redelijke prijs was. “Het lukt je niet goedkoper,” beweerde de *ingegnere*. Tja, hoe controleer je dat in een vreemd land en vooral als je eigenlijk geen keus hebt: het dak was zo lek als een mandje en we wilden er zeker van zijn dat het dicht was voordat we naar Nederland gingen. Ik vroeg maar eens hoeveel man er dan wel niet hoe lang aan gingen werken. In de Italiaanse bouw berekent men de prijzen in offertes op basis van meters, vierkante meters en kubieke meters, maar niet op basis van manuren. Dat is niet echt handig als je zelf een reële schatting wilt maken. De dak-

dekker beweerde dat er een man of drie gedurende een kleine twee weken aan zouden werken. Alle pannen moesten er namelijk af wilde je het in één keer goed doen. En hoe het niet moest, dat was aan de huidige staat van het dak goed te zien.

Vooruit dan maar, vierduizend euro, zuchtten we. Cassani zette daarop de dakdekker onder druk om het echt in de eerste weken van februari te doen: "Ik zei *presto* en nu wil ik *presto*, begin februari en dan kom ik langs om te controleren!" Een doorbijtertje, die *ingegnere*! We gaven hem alvast onze sleutels om de komende week alles in detail te gaan opmeten, zodat hij een *progetto* kon gaan maken met alle opties en met een inschatting van de kosten. Dan boekten we toch nog vooruitgang en zou de tijd die we in Nederland waren, van maart tot juni, niet helemaal verloren zijn. De term *progetto* maakte het verbouwingsproject opeens wel erg concreet. Gingen we echt aan dit *progetto* beginnen? Zou onze polsstok wel ver genoeg reiken? Ach, dat zien we later wel, dachten we moedig, een Nederlander is geen '*paurista*', geen angsthhaas.

Tutto a norma

Italië is een land van wetten en regels, maar alle wetten en regels hebben geen duidelijkheid geschapen over wat wel en wat niet mag, integendeel. Het lijkt er zelfs op dat ze voornamelijk ontworpen zijn om je het zicht op een heldere oplossing te ontnemen! Want stel je voor dat er één duidelijke regel zou zijn, zonder complicerende voorwaarden en met ondubbelzinnige definities. Dan zou het kunnen zijn dat het je onmogelijk gemaakt wordt om te doen wat je wilt! Nee, de wetten moeten voor meerdere uitleg vatbaar zijn. En oude wetten schaf je niet af als er nieuwe voor in de plaats komen. Ideaal is het als er verschillende, elkaar tegensprekende wetten bestaan. Dan kun je je gang gaan. De beste wetten zijn onbegrijpelijke wetten, waarop hele scholen advocaten hun tanden kunnen stukbijten. Niet voor niets is Italië het land met de meeste advocaten ter wereld. Alleen al in Rome lopen er volgens de laatste telling zestigduizend juristen rond: een complete stad!

Volgens het door de beëdigde notaris opgestelde koopcontract verzekerde de vorige eigenaar van ons huis dat alle voorzieningen (gas, water en licht) daarin geheel volgens de huidige normen waren aangelegd, *tutto a norma*. Maar dat moest je ruim zien, zoals de door ons te hulp geroepen elektricien duidelijk maakte. Hij liet ons de dradenwarboel zien die uit een van de schakelkasten in het huis tevoorschijn kwam. Met tape aan elkaar geplakte stroomdraden, losse draden, verkeerde kleuren draad. Voor ieder wat wils. “Maar het was allemaal *a norma!*” zeiden we verbaasd tegen hem. Waarop hij het typisch Italiaanse handgebaar maakte waarbij men de vingertoppen van de rechterhand bij elkaar brengt en er een draaiende

beweging mee maakt, met de wijzers van de klok mee. ‘Ja, het zal wel’, betekent het ongeveer. ‘Geloof je het zelf?’

Het eerste probleem dat de stroomexpert voor ons oploste, was dat van de verwarmingsketel die we maar niet aan de praat kregen. Het was een kwestie van het andersom in het stopcontact steken van de stekker. “Hè, dat mag toch niet uitmaken, bij wisselstroom?” riepen wij verbaasd. “Ach,” was de reactie van de elektricien, “de ketel mag je überhaupt niet met een losse stekker aan het elektriciteitsnet koppelen. Dat is niet *a norma*.” Voor een paar honderd euro kon hij de benodigde spullen kopen om althans de belangrijkste schendingen van de regels op te lossen, beweerde hij.

Bij de verwarmingsketel was er nog veel meer mis. We dachten slim te zijn en schakelden de installateur van de ketel in. De naam van deze gasfitter vonden we bij de handleiding die we van de vorige eigenaar gekregen hadden. Vandaag, zondag, rustdag, de Dag des Heren, kwam hij langs. We waren verbaasd dat hij op zondag wilde komen en Noord-Europees wantrouwig als we zijn, hadden we al extra contanten gehaald om het ongetwijfeld bijzondere zondagstarief te kunnen financieren. Ten onrechte, zo bleek. De alleraardigste man regelde eerst dat we weer gas hadden. De *riduttore di pressione*, de drukverlager in het meterkastje, haperde altijd en wij kregen hem niet aan de praat, maar hem lukte het wel.

Binnen bij de gasketel keek hij zorgelijk naar de leidingen: hier was een *dilettante*, een doe-het-zelver, aan het prutsen geweest! En dat mag helemaal niet: dat was ‘ab-normaal’ en niet *a norma*! Hij wist nog hoe de zaak in elkaar had gezeten, voordat de prutser er met zijn gore handen aangezeten had want hij had de hele installatie destijds zelf aangelegd. Hij raadde ons een *ricorsa*, een kleine reorganisatie, van het leidingensysteem aan alvorens de zaak op te starten. “Wat gaat

dat dan wel kosten?” vroegen we angstig. “Ach, dat is een paar uur werk, maal het uurtarief,” zei hij. Als we hem de sleutels gaven dan deed hij het van de week wel even tussendoor want hij woonde hier vlakbij, beneden in Scorzoletta. “Ja,” bekende hij, “ik ben in dit huis geboren! Ik heb er bijna direct na de constructie van het huis, begin jaren zestig, gewoond.” Vandaar dat hij wilde zien wie er in zijn geboortehuis kwamen wonen!

Later begrepen we pas dat deze beste man helemaal de gasfitter niet was maar diens zwager en dat hij door zo bij te klussen een extra zakcentje verdiende. Niet *a norma*, want knutselen aan de gasleidingen mag niet iedereen. Bovendien bleek hij er een gewoonte van te maken om voor alles wat hij voor ons aanschafte de dubbele prijs te berekenen. Onze brave elektricien verdween bij een tweede bezoek met enkele honderden euro's voor het aanschaffen van stopcontacten en hebben we daarna niet meer terug gezien, net zo min als een set huissleutels. Allemaal ook niet *a norma*. We gingen onszelf maar vast bekwamen in het Italiaanse handgebaar. Draaien met de klok mee.

Sembrava un prete

“Non è una buona persona,” zei de vrouw tegen mij, waarbij ze een misprijzend gezicht trok. Terwijl ze het zei, schudde ze met haar wijsvinger van nee, als om haar bewering nog eens te bekrachtigen. Ik was haar net tegengekomen op de lange asfaltweg naar Ca’ Bosco, het grote witte huis dat prachtig afgezonderd op een heuvel boven de wijngaarden ligt. De asfaltweg bediende alleen Ca’ Bosco en was dus eigenlijk één lange, slingerende oprijlaan. Ik had me al meermalen afgevraagd wie daar wel mocht wonen. Deze mevrouw bleek de gelukkige bewoonster. Met haar zeven honden.

Toen ik met Saar vanuit de wijngaarden op de asfaltweg was gestapt, schrok ik van de honden die luid begonnen te blaffen. Ik zag dat er een paar aanstalten maakten om op ons af te rennen. Saar verstijfde meteen en ik aarzelde. Zou ik het erop wagen en op de vrouw en haar roedel aflopen? Dat was de geplande route naar huis tenslotte. Of was het beter elk risico op hondengevechten te vermijden en dan desnoods maar om te lopen? Ik zag dat de vrouw iets naar mij riep dat in het blafpandemonium niet te verstaan was, waarop ze een uitnodigend gebaar maakte dat ik interpreteerde als: er gebeurt niets, kom gerust deze kant op. Ik besloot dus maar naar haar toe te lopen.

Ze vroeg me waar ik vandaan kwam en toen ik zei dat ik in Spanja woonde en dat Francesco onze buurman was, kwam ze met de gewraakte uitspraak. Ik vroeg maar niet waarop haar mening gebaseerd was en zelf ging ze er niet verder op in. Ze vertelde dat ze in het grote witte huis woonde en dat een deel ervan was gekocht door een familie uit Milaan die er alleen af en toe een weekendje kwam relaxen. Tussen zeven blafgrage

honden, dacht ik stiekem. De vrouw vertelde dat ze nu op weg was naar de hoofdstraat, waar de mobiele supermarkt, de SRV-man, vanochtend zou stoppen. Boodschapjes doen. Had ze geen auto? Dan woonde ze daarboven wel heel onhandig.

Bij de hoofdweg namen we afscheid. Ik liep verder en dacht na over haar woorden. Francesco hadden we al een paar keer ontmoet en het leek ons een aardige man. Met zijn gedrongen postuur en flinke buik en zijn broek opgetrokken tot onder zijn oksels, leek hij op het gemiddelde Italiaanse oude mannetje, dat je vaak de hele dag voor dorpscafeetjes ziet rondhangen. Kletsen, kaarten, kijken. Hangouderen. Francesco viel vooral op door zijn grote drankneus en zijn krakende stem. 's Avonds kon je zijn raspende harde lach vaak horen als hij buiten met zijn zoon en de seizoenwerkers zat te kletsen. Een beetje ontspannen na een lange dag werken in de wijngaarden. "*Rharhaarharharha!*" hoorde je dan, een vette luide kraaienkras. Het enige wat misschien tegen hem sprak, was dat hij een soort vette had met zijn buurman, Piero Moro. Het fijne wisten we er echter niet van. Ze konden elkaar als directe burens vrijwel niet ontlopen en dat leidde soms tot een publieke confrontatie. Waarbij je alleen Piero hoorde schreeuwen en tieren ("*Bastardo! Vergognati!*") want Francesco hield altijd (wijselijk?) zijn mond.

De wijngaarden die over de volle lengte van honderdvijfentwintig meter vlak naast ons terrein lagen, waren van Francesco. En dat betekende dat we met hem te maken kregen. Het door ons vurig gewenste panoramaterras met uitzicht over de vallei zou komen te steunen op pilaren op de grens met Francesco's terrein. En dus was zijn toestemming nodig. Officieel, zwart op wit. Hoe gingen we dat regelen met zo'n koppige oude boer, die waarschijnlijk met duizend en één bezwaren op de proppen zou komen, het ene nog onzinniger dan het andere. Je

weet hoe ze zijn, die oudjes, die Italiaanse oudjes vooral, dachten we. Kon hij eigenlijk wel lezen en schrijven? We knepen hem als een oude dief. Desnoods zouden we hem dan maar afkopen, met duizend euro als het moest, want dat terras was essentieel. Maar het liep allemaal heel anders.

We besloten dat we bij Francesco met een autoriteit aan zouden moeten komen, één die extra gewicht in de schaal zou kunnen leggen als dat nodig was. En die een beetje handig zou kunnen manoeuvreren in het Italiaans want onze taalvaardigheid schoot ongetwijfeld tekort. Onze ingenieur Cassani dus! Die hadden we immers niet voor niets ingehuurd. We maakten zo goed en zo kwaad als het kon een afspraak met Francesco (dat was al moeilijk genoeg, had hij ons nou goed begrepen? En wij hem?). Cassani nam de officiële papieren gelijk mee, want je moet de druiven plukken als ze rijp zijn. Francesco bekeek Cassani's imposante voorkomen met ontzag. Dat begon goed. Het gesprek begon met wat gekeuvel over ditjes en datjes. Dachten wij. Maar later begrepen we dat Francesco een lepe, doelbewuste strategie hanteerde om dáár uit te komen waar hij wilde uitkomen. Wij hadden op dat moment nog geen idee.

“Dit gebied heeft veel te lijden gehad door het asbest,” begon Francesco. “Hoeveel mensen zijn er niet overleden die in de asbestfabriek in Broni gewerkt hebben?” Cassani knikte, het was een bekend drama, dat zich al twintig jaar lang in de Ol-trepò aan het ontrollen was. Eternit. Zelfs nu, zo lang nadat de fabriek gesloten was, kregen er nog mensen kanker. Soms waren er in de loop der tijd in een gezin verschillende familieleden aan gestorven. Francesco keek melancholiek en ging verder: “Overal in de huizen en schuren vind je het nog. Zo zit er in dat huis daarbeneden, waar mijn zoon woont, waarschijnlijk nog een plafond van asbest. Dat huis is destijds verbouwd door een *geometra* uit Santa Maria. Een schurk, een oplichter, was het.”

“*Sembrava un prete*. Hij leek net een priester,” zei Francesco en hij vouwde zijn handen vroom samen. “Maar ondertussen. Nadat ik hem de laatste termijn betaald had, kwam hij niet meer opdagen. Hij heeft een miljoen lire van me gevangen zonder het werk af te maken! En nu zit ik met dat plafond.” Of Cassani niet even kon komen kijken om te beoordelen of het plafond eruit moest of dat het veilig kon blijven zitten. Francesco’s strategie begon ons te dagen.

Onze Cassani ging uiteraard het plafond beoordelen. En Francesco ging de officiële verklaring die hij voor ons zou moeten tekenen vanavond lezen (of laten voorlezen door zijn zoon?). En dan zou hij direct tekenen als alles akkoord was. Weken later ontvingen wij de rekening voor het advies dat Cassani aan Francesco had uitgebracht over zijn asbestplafond. Een rekening die we braaf als vrome priesters betaalden, graag zelfs, want dat terras ging er komen!

Villa I Due Padroni

Ondertussen zijn we een aantal jaren verder en zijn we de verbouwingstress alweer vergeten. Nou ja, bijna dan. Net zoals we al bijna niet meer weten wie Torti is. En die makelaar, hoe heet die ook alweer?

Maar alle gekheid terzijde: van onze keus om te gaan emigreren en hier in Italië een *bed-and-breakfast* te beginnen, hebben we geen spijt gekregen. Meteen vanaf het begin (na mijn eerste duik in het zwembad) was de belangstelling van vakantiegangers uit Nederland en België voor ons verblijf groot. Zo groot dat we veel mensen helaas moeten teleurstellen, ieder jaar weer. Elke zomer hebben we het geluk wekelijks (of elke twee weken) nieuwe gasten te mogen ontvangen. Gasten die vrijwel zonder uitzondering vrolijk en enthousiast zijn en ons daardoor van tevredenheid doen 'gloeien'. We vinden het leuk om gastheer te zijn en om onze gasten te voorzien van tips over leuke plekjes en lekkere eettentjes. En vooral ook om mee te maken hoe ze vol verhalen terugkomen. We hebben onze roeping gevonden!

De Oltrepò Pavese is in de afgelopen vijf jaar al aardig ons 'thuis' geworden. De prachtige heuvels, het mooie uitzicht en het klimaat, de Italianen met hun eigen'aardigheden' en het fantastische eten: we zouden het niet meer willen missen. We blijven dus nog even en nodigen iedereen die na onze verhalen 'trek' gekregen heeft uit om dit gebied eens te komen verkennen. Bezoek gerust onze website www.duepadroni.it: daar vind je veel informatie en foto's die een goede indruk geven van wat je kunt verwachten. Maar wees er op tijd bij! Wie weet zien we elkaar dan binnenkort.

Woordenlijst

<i>a norma</i> – volgens de regels	<i>barrique</i> – eiken wijnvatje
<i>a offerta</i> – vrijwillig	<i>bastardo</i> – klootzak
<i>a posto</i> – oké	<i>bloccato</i> – op slot
<i>a voce</i> – voorgedragen	<i>borlotti</i> – soort boon
<i>acquadotto</i> – waterleiding	<i>bozza</i> – concept
<i>affare</i> – buitenkansje	<i>brutto</i> – lelijk
<i>agenzia immobiliare</i> – makelaar	<i>buffone</i> – grappenmaker
<i>aglio</i> – knoflook	<i>buongustaio</i> – lekkerbek
<i>agriturismo</i> – vakantieboerderij	<i>buonissimo</i> – heel lekker
<i>all'improvviso</i> – zomaar wat	<i>cancello</i> – hek
doen	<i>cantina</i> – kelder, wijnbedrijf
<i>al dente</i> – net aan gaar	<i>cantina sociale</i> – coöperatie
<i>alle urne</i> – naar de stembus	<i>canzone</i> – lied
<i>amico</i> – vriend	<i>caparra</i> – aanbetaling
<i>andata e ritorno</i> – heen en terug	<i>capo pigro</i> – luie baas (Torti)
<i>antennista</i> – antenne-	<i>capriolo</i> – hertje
installateur	<i>casalinga</i> – huisgemaakt
<i>antipasti</i> – voorafjes	<i>cent'anni</i> – proost
<i>aperitivo</i> – happy hour, borreltje	<i>chimica</i> – chemische lijm
<i>architetta</i> – architecte	<i>ciabatta</i> – slof
<i>argento</i> – zilver	<i>cincin</i> – proost
<i>arte povera</i> – boerenmeubelstijl	<i>cipolla</i> – ui
<i>articolate</i> – geled	<i>cipollata</i> – uienfeest
<i>asse</i> – wc-bril	<i>clandestini</i> – illegalen
<i>assegno</i> – cheque	<i>codice fiscale</i> - BSN
<i>astemio</i> – geheelonthouder	<i>cognome</i> – achternaam
<i>autista</i> – chauffeur	<i>collaudo</i> – Italiaanse APK
<i>autonomo</i> – onafhankelijk	<i>colonello</i> – kolonel
<i>bagnato</i> – doorweekt, nat	<i>colpa sua</i> – zijn schuld
<i>bagno alla turca</i> – hurktoilet	<i>come mai</i> – hoe dat zo
<i>barista</i> – barman	<i>comitato</i> – comité

<i>commercialista</i> – boekhouder	<i>elettrodomestici</i> –
<i>complimenti</i> – complimenten	huishoud.app.
<i>compromesso</i> –	<i>elicottero</i> – helikopter
voorl.koopcontract	<i>emozione</i> – emotie
<i>computo metrico</i> – uitwerking	<i>enoteca</i> – wijnwinkel
<i>condominio</i> – wooncomplex	<i>erbette</i> – soort eetbaar onkruid
<i>contatore</i> – meter	<i>espresso</i> – kopje sterke koffie
<i>conto corrente</i> – lopende rekening	<i>extracomunitari</i> – niet-EG'ers
<i>contraddizione</i> – tegenspraak	<i>falegname</i> – timmerman
<i>coppa</i> – procureurspek	<i>fannullone</i> – nietsnut
<i>coppia di fatto</i> – gereg.	<i>fare bella figura</i> – mooi zijn
partnerschap	<i>farmacia</i> – apotheek
<i>copritetti</i> – dakdekker	<i>farmacista</i> – apotheker
<i>così così</i> – zozo	<i>fatta in casa</i> – huisgemaakt
<i>crostata</i> – soort gebakje, vlaai	<i>frane</i> – wegverzakkingen
<i>cucinare</i> – koken	<i>fratelli</i> – broers
<i>dentista</i> – tandarts	<i>frazione</i> – gehucht
<i>di fiducia</i> – vertrouwens-...	<i>frittata</i> – omelet
<i>di una volta</i> – zoals vroeger	<i>funghi porcini</i> –
<i>digestivo</i> – digestif	eekhoortjesbrood
<i>dilettanti</i> – amateurs, liefhebbers	<i>fuori</i> – niet goed bij je hoofd
<i>disegno</i> – ontwerp	<i>gabinetto alla turca</i> – hurktoilet
<i>dizionario</i> – woordenboek	<i>geometra</i> – bouwtechnicus
<i>dolci</i> – zoete toetjes	<i>ginocchio</i> – knie
<i>domani</i> – morgen (niet vandaag)	<i>giornalista</i> – journalist
<i>donazione</i> – gift	<i>gnocchi</i> – aardappelpasta
<i>donne</i> – dames	<i>gnocco fritto</i> – frituurkussentjes
<i>dottorandi</i> – promovendi	<i>gommista</i> – bandenhandelaar
<i>dottoressa</i> – doctores	<i>grande lavoro</i> – bouwproject
<i>è lui</i> – hij is het	<i>grappa</i> – druivendistillaat
<i>è piccolo il mondo</i> – wereld is klein	<i>gru</i> – hijskraan
	<i>idraulico</i> – loodgieter
	<i>il bagno</i> – het toilet
	<i>il water</i> – de toiletpot
	<i>immobiliare</i> – onroerend goed

impari – oneven
importazione – het importeren
imposta di bollo – waardezegel
in bollo – waterpas
in collina – in de heuvels gele-
gen
in omaggio – gratis
in ordine - oké
infortunato – ongeluk
ingegnere – ingenieur
interruzione – onderbreking
intonaco – stucwerk
isolante – voorstrijk
macchina – auto
laboratorio – werkplaats
lavanderia – wasserette
luce – elektriciteit
macchina – auto
mafia – maffia
mal di testa – hoofdpijn
maleducato – bruit
malumore – ontstemd
marmi – marmeren platen
medico – arts
melanzana – aubergine
meno male – gelukkig maar
meridiano – zuiderling
meteo – het weer
mi dica – zeg het maar
moca – percolator
modulo – formulier
monosillabi – éénlettergrepen
muratore – metselaar
nascosto – verborgen
nocino – walnotenlikeur

nome – (voor)naam
non c'è male – het gaat wel
non ci sono problemi – niets
a.d.hand
non sei capace – je kunt het niet
non sta bene – is ziek
non trasferibile –
onoverdraagbaar
nonna – oma
notaio – notaris
occupato – bezet
ora solare – wintertijd
ora legale – zomertijd
orata – goudbrasem, dorade
orto – moestuin
orzo – haver(koffie)
padrini – peetvaders
padroni – baasjes
pagine gialle – de Gouden Gids
palazzo – herenhuis
pancetta – buikspek
passeggiata – wandelingetje
passione – passie
pattini – schaatsen
pavimento – vloer
pazzo – gek
pendenza – helling
pericoloso – gevaarlijk
perizia – technische keuring
permaloso – snel aangebrand
permesso – toegestaan
persiane – luiken
persone brave – goede mensen
persone serie – serieuze mensen
piano piano – rustig aan

<i>pico bello</i> – perfect in orde	<i>riduttore di pressione</i> – drukverlager
<i>polenta</i> – maispap	<i>ringhiera</i> – balustrade
<i>ponte</i> – brug, lang weekend	<i>riscaldamento</i> – verwarming
<i>porca miseria</i> – wat een ellende	<i>risotto</i> – rijstgerecht
<i>potente</i> – krachtig	<i>robinia</i> – Amerikaanse acacia
<i>poverino</i> – arm schepsel	<i>rompere i coglioni</i> – lastigvallen
<i>pranzo</i> – lunch	<i>rustico</i> – schuurgebouwtje
<i>prenotazione</i> – reservering	<i>salame</i> – hele worst
<i>prestito</i> – het uitlenen	<i>salami</i> – worst (vleeswaren)
<i>presto</i> – snel	<i>salotto</i> – verblijfsruimte
<i>prete</i> – priester	<i>salute</i> – gezondheid
<i>preventivo</i> – offerte	<i>salvavita</i> – zekering
<i>primi</i> – de eerste gang	<i>santuario</i> – tempel
<i>la professoressa</i> – hoogleraar (v)	<i>sbagliato</i> – verkeerd
<i>progetto</i> – project	<i>sconto</i> – korting
<i>pronto</i> – klaar, zeg ‘t maar	<i>secondi</i> – tweede gang
<i>pronto soccorso</i> – Eerste Hulp	<i>segnalazione</i> – richtingaandui- ding
<i>proposta d' acquisto</i> – koopvoorstel	<i>signore</i> – dames
<i>proprietà privata</i> –privé- eigendom	<i>signori</i> – heren
<i>prosciutto</i> – ham	<i>silene</i> – soort wilde anjer
<i>prosecco</i> – spuitwijn, champagne	<i>soldi</i> – geld
<i>punto panoramico</i> – uitzichtpunt	<i>sommelier</i> – wijndeskundige
<i>puntuale</i> – stipt op tijd	<i>sopralluogo</i> – inspectie ter plaatse
<i>quantità</i> – hoeveelheid	<i>spettacolo pirotecnico</i> – vuurwerk
<i>radicchio</i> – soort rode sla of lof	<i>sportello</i> – loket
<i>raffreddore</i> – verkoudheid	<i>spumante</i> – spuitwijn, champagne
<i>ravioli</i> – pastakussentjes	<i>stanza</i> – kamer
<i>razza maledetta</i> – vervloekt ras	<i>stasi</i> – oponthoud
<i>residenza</i> – inwonerschap	<i>storto</i> – scheef
<i>ricorsa</i> – controle	<i>strollato</i> – soort cementlaag

<i>stufa</i> – kachel	<i>torrente</i> – bergbeekje
<i>subito</i> – meteen	<i>trave</i> – draagbalk
<i>tabaccheria</i> – tabakswinkel	<i>tubi</i> – leidingen
<i>taglia media</i> – gemiddelde	<i>tuffo</i> – duik
grootte	<i>turbativa</i> – verstoring
<i>tartufo</i> – truffel	<i>tutto bene?</i> – alles goed?
<i>telecomando</i> – afstandsbedie-	<i>veline</i> – lekkere wijven (op tv)
ning	<i>vergognati</i> – schaam je
<i>tessera sanitaria</i> -	<i>vertigini</i> – duizelingen
verzekeringbewijs	<i>vieni</i> – kom hier
<i>torcicollo</i> – stijve nek	

Inhoudsopgave

NOVEMBER 2008	9
NON CI SONO PROBLEMI	13
VIA MORUZZI	17
VISTA SUI TETTI DI PAVIA	20
PERSONE SERIE	22
LA PERIZIA	26
SOFTWARE POTENTE	31
FRAZIONE CROCETTA	34
NON SI DÀ IN PRESTITO	37
SONO FINITI I SOLDI!	40
GNOCCO FRITTO	43
PROPOSTA D'ACQUISTO	47
I PATTINI D'ARGENTO	52
IL COMPROMESSO	55
NON STA BENE	58
LE VERTIGINI	63
IL FANNULLONE	66
I PEDRA	71
SERVIZI PUBBLICI	74
DI FIDUCIA	80
IL WATER	82
IL COPRITETTI	87

TUTTO A NORMA	90
SEMBRAVA UN PRETE	93
RITORNO IN PATRIA	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL TRASLOCO	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
L'ARRIVO.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
L'ORA LEGALE.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
UN GRANDE LAVORO	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
LA RESIDENZA	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
I FRATELLI.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL MEDICO DI FAMIGLIA	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL MERIDIANO	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
I DUE PADRONI	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
PRONTO SOCCORSO.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
TORTI	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
COWBOYLAND	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
VIA MATRIS.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL DURC	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
UNA CORSA DELLA MORTE.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
LA CHIMICA.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
È PICCOLO IL MONDO!	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
CIAK CIAK	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL COLLAUDO.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL MALTEMPO	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL LABORATORIO	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL MALUMORE.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.

LA TERZA ETÀ.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
PERSIANE ARTICOLATE	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
I TARTUFI.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
PATATA IN TESTA.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL METEO	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL SALVAVITA	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
SCHOLA REGINA PACIS	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
LA TELA DI PENELOPE	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
È ROSSO!	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
L'ELICOTTERO	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
LA SCALA	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
LA CIPOLLATA	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
STORTO	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
ALLE URNE	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
LA PENDENZA	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL CORSO DI CUCINA	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
L'INTONACO	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
DEGUSTAZIONE GUIDATA.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
IL PRIMO TUFFO	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
EPILOOG	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
VILLA I DUE PADRONI	97
WOORDENLIJST	99

DANKWOORD

Graag wil ik iedereen bedanken die mij bij het schrijven van dit boek behulpzaam is geweest, zoals (in willekeurige volgorde) Cisca de Wit, Lieke Noorman, Vera Boots, Linda Vis, Mariël de Jong, Martina van Vloten, Rosanna Colicchia, Sandra di Bortolo, Ria Berends, Saskia Balmaekers, Henno Drop, Jo-Ann Snel en alle enthousiaste meelezers van ons weblog dat de basis voor de verhalen in dit boek is geweest. In het bijzonder bedank ik uiteraard mijn echtgenoot Nico Boots die het emigratie-avontuur met mij aandurfde, het intens heeft meebeleefd en heeft geholpen om het tot een goed einde te brengen.

Méér Italiaanse Toestanden

In 2016 verscheen het vervolg op ons eerste boek met nog eens een veertigtal korte humoristische verhalen over het leven in Italië. Belevissen over het eten van pizza, het verlenen van een paspoort, het proeven van wijn, een misdadige dierenarts en nog veel meer. Met uitstapjes naar Le Marche en Sardinië, waar ook bijzondere Italianen te ontmoeten zijn. De lezer ontmoet in de verhalen talloze karakteristieke Italianen, van sympathiek tot schurkachtig, van ontroerend tot onbeschaamd. Echte Italianen van vlees en bloed, soms cliché, soms onverwacht origineel. Maar altijd de moeite van het leren kennen waard.

"Feest der herkenning!" "Genieten" "Heerlijke verhalen!" "Kijk, als het zo is, vertrek ik ook!" aldus lezers op bol.com.

Verkrijgbaar als paperback en als ebook bij bol.com en andere webshops.

Nog Meer Italiaanse Toestanden

In 2017 verscheen het derde deel met nog meer verhalen over het leven in Italië. Dit keer niet alleen een nieuwe verzameling humoristische belevenissen maar ook met een Anekdotisch Alfabet: korte verhaaltjes over Italiaanse woorden die je in een taalcursus niet gauw tegenkomt, maar die in het dagelijkse leven in Italië voor verrassingen zorgen, van Alto tot Zitto.

Verkrijgbaar als paperback en als ebook bij bol.com en andere webshops.